

Havva KORKUSUZ	SIYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI	YÜKSEK LİSANS TEZİ	2025
---------------------------	--	-------------------------------	-------------

**T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**VATANDAŞ OLGUSU BAĞLAMINDA YENİ KAMU
İŞLETMECİLİĞİ SONRASI PARADİGMALAR**

Havva KORKUSUZ

**Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi H. Serkan AKILLI**

**OCAK 2025
KAYSERİ**

**T.C.
NUH NACİ YAZGAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**VATANDAŞ OLGUSU BAĞLAMINDA YENİ KAMU
İŞLETMECİLİĞİ SONRASI PARADİGMALAR**

Havva KORKUSUZ

**Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi H. Serkan AKILLI**

**OCAK 2025
KAYSERİ**

KABUL VE ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi H. Serkan AKILLI danışmanlığında Havva KORKUSUZ tarafından hazırlanan “Vatandaş Olgusu Bağlamında Yeni Kamu İşletmeciliği Sonrası Paradigmalar” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

03/01/2025

(Tez Savunma Sınav Tarihi)

JÜRİ:

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi H. Serkan AKILLI

Üye : Doç. Dr. Damla MURSÜL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ergin ULUSOY

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Doç. Dr. Burcu ORALHAN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Nuh Naci Yazgan Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Kütüphanesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

..... / /

(İmza)

Havva KORKUSUZ

“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, *Dr. Öğr. Üyesi H. Serkan AKILLI* danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna göre yazıldığını beyan ederim.

(İmza)
Havva KORKUSUZ

TEŞEKKÜR

Tez çalışmam sırasında kıymetli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile bana yol gösterici ve destek olan değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi H. Serkan AKILLI'ya sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Havva KORKUSUZ

ÖZET

Korkusuz H., Vatandaş Olgusu Bağlamında Yeni Kamu İşletmeciliği Sonrası Paradigmalar, Nuh Naci Yazgan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2025.

Vatandaş, bir ülkeye bağlı olup o sınırlar içerisinde hak ve sorumluluk sahibi olan birey olarak tanımlanabilir. Vatandaşlık eski bir kavram olmasına rağmen her dönemde farklı bir bakış açısıyla görülmektedir. Dönemin yanı sıra yönetimde hâkim olan bakış açısı da vatandaşlığın kapsamını değiştirebilmektedir. Bu nedenle günümüze kadar çok çeşitli şekillerde algılanan vatandaşlık kavramı günümüzde dahi birçok farklı ekol tarafından farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Vatandaşlık statüsü bireye, bağlı olduğu ülkede, yabancılara göre daha fazla hak ve sorumluluk sağlamaktadır.

Yeni Kamu İşletmeciliği kavramı hem geleneksel kamu yönetimi hem de yeni kamu yönetimi anlayışlarından farklı bir düşünce biçimi olarak gündeme gelmiştir. Ortaya çıktığı dönemde çok ses getirse de zamanla işlevselliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu doğrultuda bu anlayışın eksiklikleri tartışılmış ve yeni bakış açıları geliştirilmiştir. Geliştirilen bu yeni düşünceler “yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmalar” olarak anılmıştır. Bu çalışmada yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmalardan öne çıkanlar incelenmiştir. Bunlar sırasıyla yeni kamu hizmeti, Neo Weberyian devlet anlayışı, yeni kamu yönetimi ve kamu değeri anlayışıdır. Vatandaş olgusu bağlamında bu paradigmaların tarihçesi, genel bilgisi ve kendinden öncekine getirdiği eleştirileri irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vatandaşlık, Yeni Kamu Hizmeti, Neo Weberyian Devlet, Yeni Kamu Yönetimi, Kamu Değeri

ABSTRACT

Korkusuz H., Paradigms After New Public Management in the Context of Citizen Phenomenon, Nuh Naci Yazgan University Institute of Social Sciences, Department of Social Sciences, Master's Thesis, Kayseri, 2025. Citizen can be defined as an individual who has rights and responsibilities within the borders of a country. Although citizenship is an old concept, it is seen from a different perspective in every period. In addition to the period, the dominant perspective in the administration can also change the scope of citizenship. For this reason, the concept of citizenship, which has been perceived in many ways until today, can still be defined in different ways by many different schools. Citizenship status provides the individual with more rights and responsibilities in the country to which they belong than foreigners.

The concept of New Public Management has come to the agenda as a different way of thinking from both traditional public management and new public management. Although it made a lot of noise when it emerged, it started to lose its functionality over time. Accordingly, the shortcomings of this understanding have been discussed, and new perspectives have been developed. These new ideas have been referred to as “post-new public management paradigms”. In this study, the prominent ones among the post-new public management paradigms are analysed. These are the new public service, neo-Weberian state understanding, new public governance and public value understanding respectively. In the context of the phenomenon of the citizen, the history, general knowledge and criticisms of these paradigms are examined.

Keywords: Citizenship, New Public Service, Neo Weberian State, New Public Governance, Public Value

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	iv
ETİK BEYAN.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR	xii
ŞEKİLLER.....	xiii
TABLolar	xiv
1. GİRİŞ	1
2. VATANDAŞ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ	5
2.1. Vatandaşlığın Tarihsel Dönüşümü.....	5
2.1.1. Antik Yunan’da Vatandaşlık	5
2.1.2. Antik Roma’da Vatandaşlık.....	7
2.1.3. Orta Çağ’da Vatandaşlık.....	8
2.1.4. Modern Çağ’da Vatandaşlık	8
2.2. Modern Vatandaşlığın Türleri.....	10
2.2.1. Aktif Vatandaşlık	10
2.2.2. Avrupa Birliği Vatandaşlığı.....	11
2.2.3. Dünya Vatandaşlığı.....	12
2.3. Vatandaşlık Teorileri	12
2.3.1. Liberal – Bireyci Vatandaşlık	13
2.3.2. Cumhuriyetçi – Toplulukçu Vatandaşlık.....	14

3. YENİ KAMU İŞLETMECİLİĞİ	16
3.1. Yeni Kamu İşletmeciliğinin Ortaya Çıkışı	16
3.2. Yeni Kamu İşletmeciliği Genel Bilgi	18
3.3. Yeni Kamu İşletmeciliğinin Getirdiği Yenilikler	19
3.4. Yeni Kamu İşletmeciliği ve Vatandaş Kavramı	21
3.4.1. Yeni Kamu İşletmeciliği Öncesi Vatandaş Kavramı	21
3.4.2. Yeni Kamu İşletmeciliği Döneminde Vatandaş Kavramı	21
4. YENİ KAMU İŞLETMECİLİĞİ SONRASI PARADİGMALAR.....	24
4.1. Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı.....	24
4.1.1. Yeni Kamu Hizmetinin Ortaya Çıkışı	24
4.1.2. Yeni Kamu Hizmeti Genel Bilgi	25
4.1.3. Yeni Kamu Hizmetinin Getirdiği Yenilikler	27
4.1.4. Yeni Kamu Hizmeti ve Vatandaş Kavramı	28
4.2. Neo Weberyian Devlet Anlayışı	29
4.2.1. Neo Weberyian Devlet Anlayışının Ortaya Çıkışı.....	29
4.2.2. Neo Weberyian Devlet Anlayışı Genel Bilgi.....	29
4.2.3. Neo Weberyian Devlet Anlayışının Getirdiği Yenilikler	30
4.2.4. Neo Weberyian Devlet Anlayışı ve Vatandaş Kavramı.....	31
4.3. Yeni Kamu Yönetişimi	32
4.3.1. Yeni Kamu Yönetişiminin Ortaya Çıkışı.....	32
4.3.2. Yeni Kamu Yönetişimi Genel Bilgi.....	33
4.3.3. Yeni Kamu Yönetişimi Getirdiği Yenilikler	33
4.3.4. Yeni Kamu Yönetişimi ve Vatandaş Kavramı	34
4.4. Kamu Değeri Yaklaşımı	35
4.4.1. Kamu Değeri Yaklaşımının Ortaya Çıkışı.....	35
4.4.2. Kamu Değeri Yaklaşımı Genel Bilgi.....	36

4.4.3. Kamu Değeri Yaklaşımı Getirdiği Yenilikler.....	38
4.4.4. Kamu Değeri Yaklaşımı ve Vatandaş Kavramı.....	40
5. SONUÇ.....	43
6. KAYNAKLAR	47
7. EKLER	
EK-1: Tez Çalışması Orijinallik Raporu	

SİMGELER VE KISALTMALAR

STK	Sivil Toplum Kuruluşu
GKY	Geleneksel Kamu Yönetimi
YKİ	Yeni Kamu İşletmeciliği
YKY	Yeni Kamu Yönetimi
YKY	Yeni Kamu Yönetişimi
YKH	Yeni Kamu Hizmeti
YKYH	Yeni Kamu Hizmeti Hareketi
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra

ŞEKİLLER

Şekil	Sayfa
4.1. Kamu Değerinde Stratejik Üçgen	36

TABLÖLAR

Tablo	Sayfa
2.1. Vatandaşlığın Tarihsel Dönüşümü	10
3.1. Geleneksel Kamu Yönetimi ve Yeni Kamu İşletmeciliği Karşılaştırması	20
4.1. Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yeni Kamu Hizmetleri Yaklaşımı Karşılaştırması.	27
4.2. GKY, YKİ ve YKY Karşılaştırması.	33
4.3. Klasik Kamu Yönetimi, Yeni Kamu İşletmeciliği ve Kamu Değeri Kıyaslaması	38

1. GİRİŞ

Vatandaş kavramı devletler için her zaman önemli bir kavram olmuştur. Bununla beraber bu kavram içinde bulunduğu her dönemde farklı anlamlar ifade etmektedir. Aslında bakıldığında bu kavramın ifade edilışinde dönemin yanı sıra yer de çok önemlidir. Aynı zaman dilinde dahi farklı yerlerde vatandaş kavramına bakış farklı sonuçlara yol açabilmektedir. Günümüzde vatandaş kavramı coğrafyaya göre çeşitli ödev ve sorumlulukları olan bireyleri ifade ederken kullanılmaktadır. Günümüze kadar gelen süreçte devletlerin vatandaş kavramını algılayış biçimleri, çeşitli değişkenlere bağlı olarak, değişime uğramıştır. Vatandaş kavramı kelime olarak bakıldığında yurttaş anlamına gelmektedir. En genel haliyle kullanımına bakıldığında ise bir devlete bağlı olarak yaşayan bireyleri ifade etmektedir. Bu bireylerin nasıl belirleneceği de değişiklik gösterir.

Vatandaşlığın kazanılması devletlere göre değişiklik gösterebilir. Vatandaşlık çoğunlukla doğumla kazanılmakla birlikte bazı durumlarda sonradan da vatandaşlık kazanılması mümkündür. Vatandaşlık kavramının kazanılması veya kaybedilmesi çoğunlukla iç hukukla ilgili bir durumdur. Bunun yanı sıra uluslararası hukukunda vatandaşlık konusunda uyma zorunlulukları bulunan bazı kuralları vardır. Türk vatandaşlığının kazanılması ile ilgili mevzuat da iç hukukumuzun bir parçası olmasının yanı sıra uluslararası hukuk kuralları, sözleşmeler ve insan hakları çerçevesinde oluşturulmaktadır (Bozatay, 2010, s. 170-171). Türk vatandaşlığı soy ile kazanılan bir vatandaşlıktır. Yani Türk anadan veya Türk babadan olan çocuk Türk'tür. Günümüzde de yürürlükte olan 1982 Anayasa'sına göre "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türktür." tanımı yapılmıştır (1982 Anayasası, Md. 66). 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanuna göre, Türk vatandaşlığı asli ve sonradan olmak üzere iki yolla kazanılabilir. Doğumla birlikte kazanılan vatandaşlığa asli vatandaşlık denir. Asli vatandaşlığın kazanılmasında kan esası (soy bağı) ve doğum yeri (toprak) esası olmak üzere iki sistem bulunmaktadır (Bozatay, 2010: 172). Kan esasına göre çocuk doğum yerine bakılmaksızın anne veya babadan vatandaşlık almaktadır. Toprak esasına göre ise anne babanın vatandaşlığı ne olursa olsun çocuk doğduğu ülkenin vatandaşlığını almaktadır. Bugün pek çok Avrupa ülkesinde kan bağına dayalı olarak vatandaşlık kazanıldığı bilinmektedir.

Sonradan kazanılan Türk vatandaşlığı ise yetkili makam kararı veya evlat edinilme ya da seçme hakkının kullanılması ile gerçekleşir (Türk Vatandaşlığı Kanunu md.9). Türk Vatandaşlığını sonradan kazanmak isteyen yabancılar için bazı şartlar aranmaktadır.

Türk vatandaşlığının kazanılmasında bazı istisnai haller de vardır. Örneğin Türk vatandaşlığının evlenme yoluyla kazanılması mümkündür. Ancak bir Türk vatandaşı ile evlenme doğrudan Türk vatandaşlığını kazandırmaz, en az üç yıldan beri evli olan ve evliliği devam eden yabancılar Türk vatandaşlığını kazanmak üzere başvuruda bulunabilir (Türk Vatandaşlığı Kanunu md.16).

Genel anlamıyla devlete yasal üyelikle tanımlanan vatandaşlık kavramı, belirtilen bağın gereği olarak bir yönüyle haklar bütünü sunarken bir yönüyle de yükümlülükleri beraberinde getirmektedir (Bozatay, 2010, s. 169-170). Vatandaşlık kavramı bireye yalnızca hak ya da yalnızca sorumluluk yüklemes. Vatandaş, içinde bulunduğu devletin yabancılara yüklediği sorumlulukları bireye yüklerden yabancılara sağlamadığı hakları da kendi vatandaşlarına sağlaması beklenir. Bu sayede hak ve sorumluluklar bağlamında bir denge kurulmuş olur.

Vatandaş katılımı kavramı ise literatüre daha sonradan giren bir kavramdır. Demokrasiler için vatandaş katılımı olmazsa olmaz ilkeler arasında yer alır. Vatandaş katılımı hem demokrasi için hem de siyaset bilimi için oldukça önemlidir. Vatandaş katılımı, karar alma süreçlerine vatandaşların aktif bir şekilde katılmasını ifade eder. Bu sayede yönetim çok daha şeffaf ve hesap verilebilir duruma gelir. Aynı zamanda aktif katılımı sayesinde üretilen hizmetler vatandaşların ihtiyaçlarına uygun hale gelir. Bu doğrultuda vatandaşların devlete duyduğu güven artar.

Devletin, vatandaşın, devlet ve vatandaş arasındaki ilişkilerin algılanışlarında çeşitli paradigmlar mevcuttur. Bunlardan bazıları geçmişte popülerken günümüzde önemini tamamen yitirmiştir. Buna karşın bazı paradigmlar günümüzde dahi önemli görülmektedir. Tezin ana hedefi Yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmları incelemektir. Literatür taraması yapıldığında bu konuda eksiklikler keşfedilmiştir. Yeni kamu işletmeciliği yeni kamu yönetimiyle çoğunlukla birbirine karıştırılmaktadır. Buna göre hem kamu işletmeciliği detaylı bir şekilde incelenmiş hem de sonrasında gelen paradigmlar karşılaştırma yöntemi kullanılarak açıklanmıştır. Yeni kamu işletmeciliği

sonrası paradigmlar yeni kamu işletmeciliğine bir tepki olarak ortaya çıktığından bunlar açıklanırken sık sık karşılaştırmalar yapılmıştır.

Yeni kamu işletmeciliği kavramı kamu sektörünün tıpkı bir özel sektör gibi iş yapmasını savunur. Bu sayede sunulan hizmet daha etkin, verimli ve vatandaş odaklı olarak sunulmuş olur. Buna göre devlet küçültülmeli ve piyasa odaklı bir bakış açısı geliştirilmelidir. Yeni kamu işletmeciliğinin ana hedefi kamu hizmetlerinin etkinliğini ve verimliliğini arttırmaktır.

Yeni kamu hizmeti kavramı kamu hizmetlerinin sunumunda yönetimi iyileştirmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan bir kavramdır. Kamu hizmetlerinin hedef kitlesi vatandaşdır bu nedenle de hizmet sunumunda dikkat edilmesi gereken en önemli unsur vatandaşın kendisidir. Bu kavram kamu hizmetinin kalitesine ve vatandaş odaklılığa vurgu yapmaktadır. Ancak yeni kamu işletmeciliği gibi piyasaya odaklanmaz onun yerine toplumsal faydaya ve kamu hizmetlerine odaklanır.

Neo Weberyen devlet anlayışı adından da anlaşılacağı gibi Max Weber'in geleneksel bürokrasi kavramından etkilenir. Ancak bunu yaparken geleneksel bakış açısı kullanmak yerine modern devletin işleyişine dair güncel bir bakış açısıyla yaklaşır. Geleneksel yönetim anlayışı çağın ihtiyaçlarına cevap verememeye başlamıştır. Devletin vatandaşla hizmet sunumunda önemli bir dönüşümü savunur. Buna göre devlet yönetimde daha şeffaf, hesap verilebilir ve katılımcı bir düşünce yapısı benimsemelidir. Ancak bunu yaparken merkezi otoriteden uzaklaşması gerekmez. Bu anlayış kısaca geleneksel bürokratik yapı ile modern yönetim anlayışlarını birleştiren bir modeldir.

Yeni kamu yönetişimi, devletin karar alma sürecinde diğer aktörlerle iletişim ve etkileşim halinde olmasını savunan bir sistemdir. Buna göre devlet, kararları kendi başına alıp uygulamak yerine özel sektör, sivil toplum kuruluşları, vatandaş gibi aktörleri de bu sürece dahil ederek çok daha kaliteli, verimli, şeffaf ve katılımcı bir hizmet sunmuş olacaktır. Bu yönüyle katı bir yönetim anlayışı yerine daha esnek bir yönetim anlayışı benimsenmiş olur. Bu anlayış kamu hizmetlerinin daha verimli olmasını topluma fayda sağlamasını amaçlar.

Kamu değeri yaklaşımı, kamu hizmetlerinin toplumun ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap verebilmesini sağlar. Kamu hizmetlerinde esas amaç vatandaşların beklentilerini karşılayabilmektir. Bu yaklaşım kamu hizmetlerini ekonomik çıkar olarak görmekten

ziyade vatandaşların isteklerini karşılamaya yarayan bir değer olarak görür. Bu sayede vatandaşların sorunları çözülür ve güven ortamı tahsis edilmiş olur.

Tez konusu olarak “**Vatandaş Olgusu Bağlamında Yeni Kamu İşletmeciliği Sonrası Paradigmalar**” seçilirken kamu yönetimi literatürüne katkı sağlamak amaçlanmıştır. Araştırma yapılırken konuyla ilgili bilgi eksiklikleri ve anlam karmaşaları tespit edilmiştir. Yabancı kaynaklarda konunun daha açık ve net bir şekilde ifade edilmesine karşın yerli kaynaklarda tatmin edici veriler bulunamamıştır. Konu seçilirken nihai amaç bu noktadaki bilgi eksikliklerini ve anlam karmaşalarını gidermektir. Konu araştırılırken konuyla ilgili makalelerden, tezlerden ve kitaplardan veri toplanmıştır. Daha sonrasında elde edilen bu veriler işlenmiş, karşılaştırma yapılarak analiz edilmiştir. Konu itibarıyla her bölüm hem birbirinin devamı hem de eleştirisi niteliğindedir. Tez yazılırken sık sık tablolardan ve şekillerden yararlanılmış, bu sayede konunun daha iyi anlaşılacağı düşünülmüştür.

2. VATANDAŞ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Vatandaş, bir devletin ülkesinde olup o devletin kendisine sağladığı medeni ve siyasi haklardan yararlanıp; buna karşın, o devletin yasalarına riayet etme, kamu harcamalarına katılma ve olası savaş hâlinde o devleti savunma yükümlülükleri altına giren bir kişidir (Töre, 2017, s. 557).

Vatandaşlık kavramı birçok hak ve sorumluluğu birlikte içinde barındıran genel bir kavramdır. Vatandaşlık, kişiye kendi ülkesinde yabancılardan esirgenen hakların kendisine verilmesini isteme hakkını tanımaktadır (Bozatay, 2010, s. 170). Bunun yanı sıra yabancılardan beklenmeyen görev ve sorumluluklar da bağlı bulunduğu ülkenin vatandaşlarından istenmektedir. Vatandaşlık bir kişinin içinde bulunduğu ülkeye olan aidiyetini gösterir (Töre, 2017, s. 558).

En genel hâliyle vatandaşlık, bireyle devlet arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu ilişki hem dönemsel olarak hem de düşünsel olarak farklı şekillerde anlamlandırılmıştır. Vatandaşlığın tarihsel gelişimi önce dönemsel olarak geçmişten günümüze kronolojik sırayla incelenmiştir. Sonra da vatandaşlık teorileri bağlamında “liberal” ve “cumhuriyetçi” iki ayrı ekol çerçevesinde incelenmiştir.

2.1. Vatandaşlığın Tarihsel Dönüşümü

Yere ve zamana göre farklı anlamları ifade etmede kullanılan vatandaşlık kavramı her dönemde önemli bir kavram olmuştur. Vatandaşlık kavramını tarihsel olarak Antik Çağ’da Vatandaşlık, Orta Çağ’da Vatandaşlık ve Modern Çağ’da Vatandaşlık olarak sıralamak mümkündür. Vatandaşlık kavramının kökeni, Antik Yunana kadar gitse de asıl olarak modern vatandaşlığın temelleri Westfalya Antlaşması sonrasında ortaya çıkan ulus-devletler düzeninde bulunur (Akyol, 2021, s. 495). Orta Çağ’da vatandaşlık kavramı dünyevi anlamını tamamen yitirmiştir. Bu nedenle birçok kaynakta kavram incelenirken Orta Çağ bölümüne değinilmemiştir.

2.1.1. Antik Yunan’da Vatandaşlık

Günümüzde kullanılan birçok siyasi kavramın düşünsel temelleri bilindiği gibi Antik Yunan’da atılmıştır. Vatandaşlık kavramı da ifade ettiği anlam itibarıyla tarihte ilk olarak Antik Yunan’ın kent devletlerinde ortaya çıkmıştır. Ancak kavram hem algılanış

biçimi hem de muhatabına vermiş olduğu sorumluluklar ve haklar çerçevesinde düşünüldüğünde günümüzdeki vatandaş kavramından oldukça farklıdır.

Yunan uygarlığı, yaklaşık M.Ö. 5. yüzyılda, Batı Anadolu'dan Güney İtalya'ya kadar olan bölgede birçok şehir devletlerinin bir araya gelmesiyle biçimlenmiştir (Acar, 2020, s. 120). Antik Yunan uygarlığında siyasal birimler olarak kent devletleri veya polislerden söz edilir (Sevinç, 2021, s. 210). Polis, sınırları belli olan siyasi, sosyal, askeri ve ekonomik bir bütünlüğü olan bir veya daha fazla şehri ve bunların etrafındaki kırsal bölgeleri kapsayan yönetsel yapıyı ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Göze, 2017, s. 1). Polisler, siyasi ve yönetsel bir yapı olmanın yanında kaynağını tanrıdan alan ve tanrının koruyuculuğunda dini yapılar olarak da bilinmektedir (Sevinç, 2021, s. 211). Kaynağını tanrıdan alan polis bu nedenle bireylerin üstünde bir güçtür. Bireylerin polise bağlılığı ve polisin önemi buradan gelmektedir.

Aristo "Politika" adlı eserinde polis kavramını farklı şekillerde ele almıştır. Aristo'nun 1. Kitabına göre polis, vatandaş kavramının aksine; erkekleri, kadınları, çocukları ve serfleri yani poliste yaşayan herkesi kapsayan bir kavramdır (Aristoteles, 2010, s. 10-11). Ancak 3. Kitapta ise tıpkı vatandaş kavramında olduğu gibi kadınlar, yabancılar ve serfler polis kavramının dışında tutulmuştur (Aristoteles, 2010, s. 69-107). Antik Yunan'da vatandaşlığın kural koyucu ve yönetici rolünü vardır (Korkut, 2014, s. 6). Ancak bu haklara sahip olunabilmesi için vatandaşlığın aradığı bazı şartları vardır.

Vatandaşlık her dönemde şartlara bağlanmıştır. Antik Yunan'da vatandaş olmanın ilk şartı özgür olmaktır. Ancak kadınlar özgür olsalar da vatandaş kavramının içinde yer almamaktadır. Antik Yunan'da kadınlar, serfler(köleler), çocuklar ve yabancılar vatandaşlık kapsamı dışında tutulmuştur. Bu doğrultuda vatandaşlık hem dışlayıcı hem de kapsayıcı bir kavram olmuştur (Kartal, 2010, s. 17). Polislerde herkesin vatandaş olmamasıyla birlikte vatandaş olanlar da kendi içlerinde eşit olmayan bir statüye sahiptir, ekonomik ve toplumsal ayrımlar vatandaşlar için de geçerlidir (Sevinç, 2021, s. 213). Vatandaşlığın dışlayıcı olması bundan kaynaklanmaktadır. Modern çağda vatandaşlığın ilk unsuru olan eşitlik kavramı hem vatandaş statüsünü taşımayanlar için hem de bu statüyü taşıyanlar için mevcut değildir. Vatandaşlığın kazanılması için herkes eşit haklara sahip değildir. Vatandaşlar için ise asiller ve halk olarak iki ayrı tanımlama mevcuttur.

Antik Yunan’da vatandaşlık soya dayalıdır. Daha sonradan Kleisthenes reformları ile Atina’da soy bağının yerine, “ikamet edilen yer”i ifade eden “deme” düşüncesi gelişmiştir. Burada “demos” sözcüğünün de kökenini oluşturan “deme” bir yerleşim birimini ifade eder (Ünsal, 1998). Atina’da vatandaşlık, bir siyasal sisteme olan aidiyet bağı olarak tanımlandığında erkeklere, kadın, köle(serf) ve yabancılardan daha ayrıcalıklı ve farklı bir statü sağlayan özgür olma, özgür kalmanın toplumsal hayata katılmak için birtakım haklar ve yükümlülükler yüklediği bir anlamı ifade eden bir kavram olmuştur. (Özkazanç, 2009, s. 250).

2.1.2. Antik Roma’da Vatandaşlık

Roma, M.Ö. 3. yy.’dan itibaren İtalya’da gelişmiş bir şehir devletiydi. M.Ö. 2. yüzyıldan itibaren genişlemeye başlayan Roma, Makedonya’yı ve Yunanistan’ı ve son olarak Mısır’ı topraklarına katmıştır (Acar, 2020, s. 122). M.S. 1. yy’da ise Britanya adasından, Kuzey Afrika, Avrupa’nın ortasından Tuna boyundan Anadolu ve Mısır’a kadar geniş bir imparatorluk haline gelmiştir. Bu nedenle Roma, birçok farklı kültürle yakın etkileşim içinde olmuştur. Bununla birlikte Roma birçok yönden (düşünsel anlamda) Antik Yunan’dan etkilenmiştir.

İlk olarak Antik Yunan’da ortaya çıkan vatandaşlık kavramı Antik Roma’da daha farklı bir form kazanmıştır. Roma vatandaşlığı, Romalıların izlediği genişlemeci politikanın etkisiyle Antik Yunan’a göre daha kapsayıcıdır (Kartal, 2010, s. 18). Ancak Antik Roma vatandaşlığı da tıpkı Antik Yunan vatandaşlığında olduğu gibi günümüzde algılanan vatandaşlık kavramının oldukça gerisindedir. Antik Roma’da da eşitlik ilkesi tıpkı Antik Yunan’da olduğu gibi “vatandaşlık için” mevcut değildir. Roma vatandaşlığı iki ayrı veçheye sahiptir bununla birlikte sıradan halk için yalnızca bir statü ifadesi olarak görülmektedir, soylular içinse Roma’da vatandaşlık bir statü olmanın ötesinde siyasal katılımı sağlayan bir araç olarak değerlendirilmektedir (Üstel, 1999, s. 54). Roma vatandaşlığı, siyasi olarak katılımcı rolü olmayan vatandaş ya da oy kullanmayan vatandaş (civitas sine suffragio), olarak adlandırılabilir (Korkut, 2014, s. 7).

Toplumsal hiyerarşide üst katmanını oluşturan özgür vatandaşlar, kent merkezlerinde, kamusal alan olan meydanlarda bir araya gelerek, kamu işlerini tartışmaktadırlar (Ekinci, 2017, s. 186). Özgür bir kimsenin, hukuksal bakımdan hak sahibi olmasına yarayan vatandaşlığın getirmiş olduğu haklar, Romalıların ayrıcalığı

olarak kabul edilmektedir (Palaz Erdemir, 2016, s. 16). Roma’da kanunlar sadece Roma vatandaşları için geçerlidir. Roma vatandaşlığı ise üstün bir statü olarak görülmektedir.

Roma’da da başlangıçta tümüyle soya dayalı olan bir vatandaşlık mevcuttur. Roma vatandaşı olan insanların geçerli bir evlilik yapması koşuluyla dünyaya gelen çocukları da Roma vatandaşlığını doğumla kazanır. Ancak Roma İmparatorluğunun topraklarını genişletmesi sonucunda vatandaşlık kavramı da imparatorluğun topraklarında yaşayan halkı kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Vatandaşlığın kapsam olarak genişlemesiyle birlikte Roma vatandaşlığının kalıtsal niteliğini yitirerek daha bölgesel, toprağa bağlı bir hale gelmesine yol açan anayasal reformları getirmiştir (Akyol, 2021, s. 500).

2.1.3. Orta Çağ’da Vatandaşlık

Orta çağın ilk dönemlerinde, Hristiyanlığın giderek yaygınlaşması vatandaşlık kavramının algılanış biçimini de değiştirmiştir. Bu dönemde, gerçek bir Hristiyan’ın ancak gökler ülkesinin vatandaşı olabileceği iddia edilmiştir. Bu iddiayla vatandaşlığın dünyevi anlamı hiçe sayılmıştır, bununla birlikte kişinin doğduğu ve üzerinde yaşadığı topraklara olan bağlılığının bu dönemde yapılan vatandaşlık tanımlarında bir yeri bulunmamaktadır (Töre, 2017, s. 562).

Bu doğrultuda birçok kaynakta vatandaşlığın tarihsel süreçleri incelenirken orta çağ bu incelemenin dışında tutulmuştur. Sıralama Antik Yunan- Antik Roma ve modern vatandaşlık olarak ele alınmıştır. Vatandaşlık kavramı açısından bakıldığında orta çağ öne çıkan bir dönem değildir.

2.1.4. Modern Çağ’da Vatandaşlık

Modern vatandaşlık düşüncesi, 1776 Amerikan Bağımsızlık Savaşı ile 1789 Fransız Devrimi’nden sonra ortaya çıkan anayasacılık hareketi ile şekillenmiştir (Korkut,2014, s. 7). Fransız devrimi, imparatorlukların dağılması ve onun yerine görece daha küçük olan ulus-devletlerin kurulması sonucunu doğurmuştur. Vatandaşlık kavramının kökeni, Antik Yunan ve Roma’ya kadar gitse de asıl olarak modern vatandaşlığın temelleri Westfalya Antlaşması sonrasında ortaya çıkan ulus-devletler düzeninde bulunur.

Vatandaşlık, ilk olarak Fransız Devrimiyle birlikte yeni bir topluluk olan “ulus” un yaratılmasını içermesi bakımından bir “kimliği” tanımlamaktadır (Akyol, 2021, s. 496). Vatandaşlık kavramı Fransız Devrimiyle birlikte “devletin eşit haklara sahip vatandaşları” olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Modern anlamda vatandaşlık, ulus devletin bir unsuru olarak kabul edilmektedir (Güveyi, 2019, s. 139). Ulus-devlet anlayışı farklılıklardan uzak, homojen bir toplumsal yapı oluşturma anlayışını beraberinde getirmiştir. Buna göre toplum, ortak etnik kimliğe sahip bireylerden oluşmaktadır. Devlet ise kavram olarak ortak değerleri olan vatandaşları kapsamaktadır.

Modern vatandaşlığın en temel unsuru “eşitlik”tir. Antik Yunan ve Antik Roma vatandaşlığının aksine ülke sınırları içinde yaşayan ve yabancı olmayan herkes ülkenin vatandaşıdır ve eşittir (Korkut, 2014, s. 7-8).

Vatandaşlık Hakları Bildirgesi hak ve özgürlükleri çerçevelemesi nedeniyle ilk yazılı anayasal doküman olarak bilinmektedir (Korkut, 2014, s. 8). Ulus-devlet anlayışı önceki tanımlamalardan farklı olarak vatandaşlık kavramını ilk kez hukuki anlamda da ele almıştır.

Modern çağda devletler anayasalar ile yönetilmeye başlanmıştır. Vatandaşlık kavramı ise anayasalarda geniş yer kaplayan önemli bir kavramlar olmuştur. Kavram birey ile devlet arasındaki ilişkiyi ifade etmek maksadıyla kullanılmıştır. Bu ilişkiye göre vatandaşlığın çerçevesi, kazanılması, kaybedilmesi gibi kavramlar anayasal güvence altına alınmıştır. Zamanla kavramın genişlemesi ise “Vatandaşlık Hukuku” adlı bir alt hukuk dalını ortaya çıkarmıştır. Vatandaşlık hukuku devletin sınırlarını, vatandaşlık sınırlarını, vatandaş olan bireylerin hak ve ödevlerini belirlemesi nedeniyle önemli görülmüştür. Vatandaşların hakları bu sayede anayasal güvence altına alınmıştır.

Doğan’a göre vatandaşlık hukukunda kabul edilen evrensel ilkeleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Her bireyin bir vatandaşlığı olmalı.
- Her bireyin yalnız bir vatandaşlığı olmalı.
- Bireyler vatandaşlığını değiştirme konusunda serbest olmalı (Doğan, 2018, s. 28-30).

Tablo 2.1. Vatandaşlığın Tarihsel Dönüşümü

Dönem	En genel özellikleri
Antik Yunan'da Vatandaşlık	Vatandaşlık sınırlı olmasına karşın (herkes vatandaş olarak kabul edilmemekte) vatandaş, kural koyucu ve yönetimde aktif bir roldedir.
Antik Roma'da Vatandaşlık	Görece vatandaşlığın sınırları genişletilmiştir. Siyasi katılımın bir aracı olarak görülmektedir. Vatandaşlık bir statüdür.
Orta Çağ'da Vatandaşlık	Vatandaşlığın dünyevi anlamı hiçe sayılarak gerçek Hristiyanların gökler ülkesinin vatandaşı olduğu vurgulanmıştır.
Modern Çağ'da Vatandaşlık	Ulus-devlet düzeninde devletin eşit haklara sahip vatandaşları olarak vurgulanmıştır. Kendinden önceki vatandaş tanımlarının oldukça ötesindedir.

2.2. Modern Vatandaşlığın Türleri

Küreselleşmenin etkisiyle modern vatandaşlık kavramı da kendi içinde dönüşüme uğramıştır. Bu doğrultuda modern vatandaşlık kavramının alt türleri ortaya çıkmıştır. Modern vatandaşlık türleri 3 başlıkta toplanmıştır. Bunlar; Aktif Vatandaşlık, Avrupa Birliği Vatandaşlığı ve Dünya Vatandaşlığıdır.

2.2.1. Aktif Vatandaşlık

Vatandaş olarak adlandırılan bireylerin bazı hak ve sorumlulukları vardır. Bu hak ve sorumluluklar dengeli olmalıdır. Burada vatandaşların sorumlulukları sadece kendileri için değil toplumun geri kalanını da kapsayan bir sorumluluktur. Bu kavram adından da anlaşılacağı üzere vatandaş katılımına dikkat çekmektedir. Bu katılım sivil toplum örgütleri aracılığıyla yerine getirilmektedir. Vatandaş daha çok sorumluluk almakla beraber artık devlete müdahale etme hakkına da kavuşmuştur.

Aktif vatandaşlık, toplumun her kesiminden vatandaşların toplumsal hizmetlere daha çok katılmaları ve önceden devlet tarafından karşılanan bazı kolektif ihtiyaç ve

kamu hizmetlerin artık vatandaşların kendi aralarında karşılanması temeline dayanmaktadır (Töre, 2017, s. 584). Bu anlayışa göre devletin vatandaşların ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik sorumluluğu azalırken vatandaşların topluma olan sorumluluğu artmaktadır. Aktif vatandaşlığın tanımı, “vatandaşların ait oldukları toplumdaki sorunları tanımlamada, bu sorunları çözmede ve aynı zamanda hayat standartlarını yükseltmede aktif biçimde yer almalarını sağlayan olanaklara sahip olmaları” olarak yapılabilir (Sarıpek, 2006, s. 87). Demokrasinin hâkim olduğu toplumlarda yönetim süreçlerine katılan vatandaşlara ihtiyaç vardır. Aktif vatandaşlık kavramı bu nedenle modern toplumların vazgeçilmez unsurlarından biridir. Günümüzde aktif vatandaşlığın farklı devlet geleneklerine göre ifade edilmesinde üç farklı şekilden söz edebiliriz. Bunlar sırasıyla sosyoliberal görüş, libertarian görüş ve cumhuriyetçi görüştür (Sarıpek, 2006, s. 90).

En genel haliyle aktif vatandaşlık, toplumun her kesiminden bireylerin daha katılımcı olmalarına ve eskiden devlet tarafından karşılanan bazı toplumsal ihtiyaçların artık vatandaşların kendi aralarında karşılanmasını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu sayede vatandaşlar arasında dayanışma ve yardımlaşma artacaktır.

2.2.2. Avrupa Birliği Vatandaşlığı

Bu kavram ilk olarak Ortak Pazar oluşturmak amacıyla Avrupa ülkelerinin sınır geçişlerini kolaylaştırmak amacıyla ortaya çıkmış olan bir kavramdır. 01 Kasım 1993 tarihinde Maastricht Antlaşmasının (Avrupa Birliği Antlaşması) yürürlüğe girmesiyle beraber, Avrupa vatandaşlığı, Avrupa Birliği kurumlarına ve politikalarına bağlılığı güçlendirici ve sadece ekonomik bir topluluk olmanın ötesine geçerek her zamankinden daha çok birlik havasındaki Avrupa’ya sadakat bağlarını tesis edici bir siyasi sembole dönüşmüştür (Töre, 2017, s. 586).

İlk başlarda sadece ekonomi temelinde bir kavram olan Avrupa Birliği Vatandaşlığı sonradan kapsam olarak genişletilmiş ve siyasi bir birliği ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Avrupa vatandaşlığı temel olarak insan hakları, milliyet, etnik kimlik, yerel topluluk, aile ve ideolojik grup gibi birçok değerler sistemine dayanan ortak bir kavram yaratılmıştır (Töre, 2017, s. 588). Bu çok yönlülük ayrım gözetmeksizin Avrupa Birliğine üye olan devletler için kapsayıcıdır. Avrupa Birliğine üye olan devletler için kapsayıcı olan bu kavram, üye olmayan devletlerin vatandaşlarını kapsamaz. Avrupa

Birliği vatandaşı olabilmenin ön koşulu, üye ÷lkelerden birinin vatandaşı olmak olduğu için, nihayetinde kimin Avrupa Birliği vatandaşı olup olamayacağını belirleyen unsur ulusal devletin vatandaşlık kanunları olmaktadır (Yekeler, 2016, s. 49-50). Avrupa Birliği vatandaşlığı, Avrupa halkları arasında daha sıkı bir vatandaşlık bağının oluşmasını amaçlamaktadır.

2.2.3. Dünya Vatandaşlığı

Dünya vatandaşlığı kavramı modern vatandaşlık kavramının türlerinden biridir ve “Küresel vatandaş” kavramıyla da ifade edilebilir. Bu kavrama göre tüm insanlar dünyada yaşamaktadır ve dünyanın bir parçasıdır. Bu nedenle tüm insanlar dünya vatandaşıdır. Bu kavram vatandaşlar için siyasi ve coğrafi sınırları tanımamaktadır, tüm çeşitliliklere saygı duymaktadır. Bu doğrultuda Dünya Vatandaşlığında küreselleşmenin etkisinden söz edilmektedir. Küresel toplum denilen kavram bir araya geldiklerinde bir bütün oluşturan ve dünya vatandaşlarından oluşan toplulukların toplamı olarak açıklanabilmektedir (Töre, 2017, s. 589). Dünya vatandaşlığı esas itibariyle adaletsizlik ve eşitsizlikle mücadele etme ihtiyacı ve bu ihtiyacı gidermek için aktif olarak çalışma kabiliyetinden doğmuş bir anlayıştır (Töre, 2017, s. 590).

Dünya vatandaşlığı kavramının hukuki bir geçerliliği yoktur. Dünya vatandaşı, hukuki anlamda bir geçerliliğe sahip olmamakla birlikte vatandaşın hayat tarzı ve anlayışı olarak küresel ölçekte bilgi, beceri ve anlayışa sahip olması anlamında kullanılır (Kan, 2009, s. 896).

2.3. Vatandaşlık Teorileri

Dönem dönem farklı anlamlara karşılık gelen vatandaşlık kavramı anıldığı her dönemde önemli bir kavram olarak gör÷lm÷ştür. Bu farklılıklar “Vatandaşlığın Tarihsel Dönüşümü” adlı başlıkta incelenmiştir. Tarihsel dönüşümünün yanı sıra farklı algılayış biçimleri de farklı vatandaşlık teorilerinin ortaya çıkışına neden olmuştur. Bu doğrultuda vatandaşlığın tanımlanmasında hak ve sorumluluk kavramları arasında kurulan denge iki farklı vatandaşlık teorisinin ana hatlarını belirlemektedir. Liberal- Bireyci vatandaşlık teorisi ve Cumhuriyetçi- Toplulukçu vatandaşlık teorisi olarak iki farklı ekol kavramsal çerçevede incelenmiştir.

2.3.1. Liberal – Bireyci Vatandaşlık

Liberal- Bireyci vatandaşlık kavramının kökeni liberalizme dayanmaktadır. Bu ekolün önde gelen isimleri Kant, Locke ve Stuart Mill gibi düşünürlerdir. Liberal bireyci yaklaşımlar vatandaşlığı bir statü olarak tanımlarlar. Liberal bireyci anlayışta statüye yapılan vurgu, bireylerin içsel bir parçası olup, korunmak için sivil hukuk tarafından onaylanması gerekmektedir (Durgun, 2011, s. 67). Bu doğrultuda her tür siyasal eylem ve kamusal katılım, bireylerin tercihi olmakla beraber, vatandaşlar devlet ve toplumun baskısı altında bulunmaktan kaçınmaktadırlar (Oldfield 2008, s.96-97). Bireyler kendi seçimlerini yapabilecek bilinçte olmakla beraber bu seçimlerin sonuçlarına da katlanabilecek durumda olmalıdırlar. Bu nedenle bütün bu kamusal katılım ve siyasal faaliyetler bireylerin kendi seçimleri doğrultusunda gelişmektedir (Durgun, 2011, s. 68). Liberal bakış açısına göre devlet de sivil toplum gibi çıkar üzerine kurulu olup, faydacıdır (Durgun, 2011, s. 68). Ancak sivil toplumdan farklı olarak gönüllü değil zorunlu bir organizasyondur.

Liberalizm Klasik Liberalizm ve Modern Liberaliz olarak incelendiğinde kavramsal farklılıklar vardır. Klasik liberalizm, bağımsız bireylerin eylemlerinin kendi seçimleri ve amaçları doğrultusunda şekillendiğini, bu eylemlerin toplumun toplam refahını maksimize ettiğini savunmaktadır (Can, 2020, s. 136). Buna göre vatandaşlar yasalar önünde eşit hak ve özgürlüklere sahiptir. Burada devlet, gece bekçisi olarak görülür ve devletin bireyler üzerindeki müdahalesi kabul edilmez. Devletin piyasaya müdahalesi de bireylerin seçimlerine müdahale olarak görüldüğü için kabul edilemez. Modern liberalizm klasik liberalizmden farklı olarak refah devleti ve uygulamalarını savunmaktadır (Can, 2020, s. 140). Buna göre bireysel hakların yanı sıra sosyal haklar da çok önemlidir.

Genel anlamda liberal teoriye göre önceliğin vatandaşlık hakları olduğunu söylemek mümkündür. Haklar önemlidir çünkü bireyleri güçlendirmekte, eyleme geçme konusunda özgüven sağlamak ve onları ahlaki eylemlerde bulunabilen onurlu varlıklar olarak görmektedir (Üstel, 1999, s.60). Bireyler mantıken de ahlaken de devletten önce gelirler (Durgun, 2011, s. 68). Devletin karşısında vatandaşlar eşit hak ve sorumlulukların sahibi olarak görülürler. Burada bireysel haklar genel yarar adına feda edilememekte aynı zamanda bireysel hakları tayin eden adalet ilkeleri de herhangi bir özel yarar anlayışına dayandırılmamaktadır (Durgun, 2011, s. 67-69).

Liberalizmde vurgu topluma değil bireye yapılmaktadır. Toplumsal çıkarlar adına bireysel çıkarlar göz ardı edilebilir.

2.3.2. Cumhuriyetçi – Toplulukçu Vatandaşlık

Cumhuriyetçi siyasal geleneğin kökenleri Aristo'ya dayandırılır. Cumhuriyetçi vatandaşlık anlayışında vatandaşlığın bir statü değil, zihniyet olarak yerleşen bir pratik veya bir eylem olduğu öne çıkmaktadır (Durgun, 2011, s. 70). Cumhuriyetçi toplulukçu anlayış adından da anlaşılacağı üzere bireyci değil toplumdur. Bireyleri ancak toplumun bir parçası olarak vatandaş görürler. Üstün durumda olan birey değil toplumdur. Dolayısıyla toplumun çıkarları bireysel çıkarların üstünde görülmektedir.

Burada kamu hizmeti kavramı ortaya çıkmaktadır. Buna göre kamu hizmeti, vatandaşa oluşturduğu topluluğu tanımlamak, kurmak ve sürdürmek için gerekli olan bir ögedir (Durgun, 2011, s. 70). Bireyler kamu hizmetleri yaparak vatandaş olurlar. Vatandaşlığı haklar ve sorumluluklar etrafında inşa eden cumhuriyetçi modelde askerlik, vergiler ve seçim, yapılması gereken vatandaşlık görevleri olarak ön plana çıkmaktadır (Caymaz, 2007, s.6). Bireyler toplumdan önce gelmediklerinden, bireylerin herhangi bir ahlaki öncelikleri olmadıklarından, bireye göre daha üstün bir varlık olan topluluk uğruna bireylerin yaşamları üzerinde hak iddiasında bulunabilmektedirler (Kadioğlu, 2008, s.176). Türk anayasasında Cumhuriyetçi toplulukçu vatandaşlık anlayışı etkili olmuştur.

Günümüzde de sık sık kullanılan “Söz konusu vatansa gerisi teferruattır” sözü bu ekolden gelmektedir. Bu sözün çok derin anlamları ifade ettiği bilinmektedir. Bununla birlikte bireysel hak ve özgürlüklerin “vatan” yani “devlet” söz konusu olduğunda ihlal edilebileceğini ifade etmektedir. Bu söz ilk söylendiğinde çok masum ve milliyetçi bir söylem gibi algılsa da incelendiğinde sözün insan haklarına aykırı bir tutumda olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında bireylerin değil de toplumun daha önemli görüldüğü bu anlayışta toplumsal çıkarlar bireysel çıkarların üstündedir.

Vatandaşlık kavramı bu ekole göre, vatandaşların görev ve sorumluluklarıyla ifade edilir. Toplulukçu vatandaşlık, toplumu temele alan bir bakış açısına sahip olduğu için bireylerin siyasal topluluğun kimliğine ilişkin ortak sorumluluğuna sahip olmasından söz edilmektedir (Durgun, 2011, s. 71). Sonuç olarak Cumhuriyetçi anlayışa göre vatandaşlık kavramı topluma olan aidiyet ve bağlılıkla ele alınmaktadır. Bu nedenle vatandaşlar topluma katkı sağladıkça değerli görülmektedir. Toplum, bireylerden önce

gelmektedir. Vatandaşlık liberal anlayışta bir statü olarak görülürken Cumhuriyetçi anlayışta bir faaliyet olarak görülmektedir. Cumhuriyetçi anlayışta vurgu bireye değil topluma yapılmaktadır. Toplumsal çıkarlar bireysel çıkarların üstündedir.

Bu bölümde vatandaşlık kavramının tarihsel gelişimi incelenmiştir. Bu kavram ilk olarak dönemsel perspektiften ele alınmıştır. Daha sonra ise vatandaşlık kavramının daha iyi analiz edilebilmesi için vatandaşlık türlerine değinilmiştir. Son olarak vatandaşlık türleri liberal ve cumhuriyetçi iki ayrı ana ekolde incelenmiştir. Bu bölüm daha çok literatür taraması sayesinde konunun ana kavramının araştırmasını içermektedir. Vatandaş kavramı çok eskiye dayansa da günümüze kadar birçok farklı ekol etrafında şekillenmiş ve yorumlanmıştır. Bir sonraki bölümde Yeni Kamu İşletmeciliği vatandaş kavramı çerçevesinde detaylı olarak incelenecektir.

3. YENİ KAMU İŞLETMECİLİĞİ

3.1. Yeni Kamu İşletmeciliğinin Ortaya Çıkışı

Kamu yönetimi disiplini genellikle siyaset- yönetim ikiliğini incelemek üzerine kurulmuştur (Bayansar ve Uzun, 2022, s. 1838). 20. Yüzyılın sonlarına doğru siyaset ve yönetim iki ayrı bilim olarak ayrılmıştır. Bununla birlikte yönetimin ayrı bir disiplin olarak incelendiği ilk dönem Geleneksel Kamu Yönetimi dönemi olarak bilinir. Sonrasında ise Yeni Kamu Yönetimi, Yeni Kamu İşletmeciliği ve sonraki dönemler hem birbirinin devamı hem de birbirinin eleştirileri niteliğindedir. Kamu yönetimi, yapısı itibarıyla birçok değişkene bağlı olduğundan çok dinamik yapıdadır. Bu da kavramsal anlamda kesin kalıplar çıkarmayı ve tanımlar yapmayı zorlaştırmaktadır. Çünkü bu disiplinler birçok yönden benzer olmasına rağmen diğer yönden de birbirinin zıttı niteliğindedir. Bununla birlikte Yeni Kamu Yönetimi ve Yeni Kamu İşletmeciliği kavramları da dilimizde birbiriyle aynı anlamdaymış gibi kullanılsa da tanım itibarıyla farklılıklar vardır. Yeni Kamu İşletmeciliği daha çok özel sektör temelli olup Yeni Kamu Yönetimi kamu sektörü temelinde yaygınlaşmıştır (Bayansar ve Uzun, 2022, s. 1837).

Geleneksel Kamu Yönetimi (GKY) ilk olarak ABD'de 1900'lü yıllarda ortaya çıkmıştır. Geleneksel yaklaşım zamanla sanayileşme, kentleşme, bilimsel ilerleme, modern işletmecilik, piyasaların yetersizlikleri gibi unsurların etkisiyle ihtiyaçları karşılayamaz bir hale gelmiştir Bunun sonucunda kamu kurumlarının verimsiz ve hantal yapılarından kurtarılarak, kamuda verimliliğin sağlanması amacıyla Yeni Kamu İşletmeciliği (YKİ) kavramı ortaya atılmıştır (Karcı, 2008, s. 41).

YKİ, köken olarak Anglo-Sakson ülkelerine dayanır ve neoliberal politikalardan ve kamu tercihi teorisinden oldukça fazla etkilenmiştir. Yeni Kamu İşletmeciliği (New Public Management) kavramı ilk olarak 1980'lerde OECD ülkelerinin bir kısmında ortaya çıkmış ve sonrasında tüm dünyaya yayılmıştır. “YKİ” kavramı ilk kez İngiliz akademisyen Christopher Hood’un “A Public Management for All Seasons” adlı makalesinde dile getirilmiştir. Ancak bu kavram kavramsal olarak ifade edilmek yerine daha çok uygulamada genişletilmiştir.

YKİ'nin ana ilkelerle ilk tanımlanmasını sağlayan eser, Christopher Hood'un "A Public Management for All Seasons" (1991) isimli makalesidir. Hood'a göre YKİ'nin 7 boyutu vardır ve bu boyutlar şunlardır:

- Kaynak kullanımında tutarlılık ve disiplin,
- Ürün/proje etrafında eşgüdümlü birimler kurulması,
- Kamu sektöründe rekabet ortamının sağlanması,
- Özel sektör uygulamalarının kamuda da kullanılması,
- Profesyonel yönetim anlayışı,
- Katı bürokrasinin kırılması, bunun yerine esnek yönetim anlayışı,
- Ölçülebilir performansa geçiş (Hood, 1991).

YKİ'nin ortaya çıkışında siyasal, ekonomik ve toplumsal nedenler başta olmak üzere birçok neden vardır.

Toplumsal nedenler iki alt başlıkta incelendiğinde ilki, vatandaşların devletten kaliteli hizmet talebinde bulunmasıdır. Vatandaşlar kendilerine sunulan hizmetlerin en verimli ve kaliteli şekilde gerçekleştirilmesini talep etmektedir. Hizmetlerin verilmesinde kullanılan kaynakların en verimli ve etkin şekilde kullanılması ilk çıkış noktasıdır. Bu doğrultuda kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi konusunda çeşitli kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu kavramlardan en önemli olanı verimliliktir. Geleneksel anlayışta en çok eleştirilen konulardan biri de kaynak ve hizmet bakımından verimliliğin sağlanamamasıdır.

İkinci olarak ise özellikle Batının gelişmiş ülkelerinde yaşanan nüfustur. Yaşlanan nüfus beraberinde üretimi azaltırken sosyal refah hizmetlerine olan talebi artırmaktadır (Özdoğan, 2018, s. 600). Üretimin yavaşlamasıyla doğru orantılı bir şekilde kamu hizmetlerine olan ihtiyaçta artmaktadır. Bu nedenle elde olan kaynakları en doğru kullanacak şekilde hizmetlerin verimliliği sağlanmalıdır.

YKİ her ülkede aynı anda uygulanmaya başlanmamıştır. Aynı anda uygulanan ülkelerde dahi çıktılar birbirinden farklı olmuştur. Ülkelerin yönetim sisteminin farklı olması nedeniyle reform uygulamaları, reformların etkileri ve sonuçları birbirinden farklıdır (Özdoğan, 2018, s. 601). Bu doğrultuda ülkelere aynı reformlar uygulansa dahi ortaya farklı sonuçlar çıkabilmektedir. YKİ anlayışı Türkiye'de de 1980li yılların sonuna doğru etkisini göstermeye başlamıştır. Bu doğrultuda ülkemizde çok sayıda reformlar gerçekleştirilmiştir (Göçoğlu ve Gündüz, 2020, s. 7-9).

3.2. Yeni Kamu İşletmeciliği Genel Bilgi

YKİ anlayışının dünya genelinde yayılması, Uluslararası Para Fonu, Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların etkisi ile gerçekleşmiştir (Bilici ve Pekküçüksen, 2022, s. 265). YKİ'nin temeli adından da anlaşılacağı üzere işletmecilik anlayışına dayanmaktadır, özel sektör hizmet anlamında etkin ve verimli bir araç olarak görülmekte, ekonomiklik, etkinlik ve verimlilik gibi ilkelere dayanmaktadır (Alkan, 2018, s. 800).

YKİ'nin amacı, geleneksel bürokratik yapıları yok edip, sadece politika yapımı, planlama ve eşgüdümünden sorumlu bakanlık ve benzeri kuruluşlar ile yerinden yönetim sistemi doğrultusunda örgütsel ve ekonomik özerkliğe sahip icracı kuruluşlar oluşturmaktır (Karcı, 2008, s. 46). Bunun nedeni geleneksel kamu yönetimindeki hantal ve işlevsel olmayan yapıların hizmetlerin görülmesinde son derece yetersiz kalmasıdır. Bu anlayışa göre kamu hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde yürütülebilmesi için yöneticilerin inisiyatif alabilmeleri gerekmektedir. Tıpkı özel sektörde olduğu gibi kamuda da bürokratlar özel sektördeki yönetici gibi çalışmalıdır. Kamu çalışanları ve özel sektör çalışanları arasındaki farklar ortadan kalkmalıdır. Ancak bu sayede kamu hizmetleri hızlı ve kaliteli bir şekilde yürütülebilir.

YKİ şeffaflık, kaliteli hizmet ve açıklık gibi kavramları gündeme getirirken, diğer yandan kamu sektöründe piyasa ekonomisi araçlarını geliştirmeye yönelmektedir (Kurun, 2017, s. 89). YKİ yaklaşımı diğer yandan piyasa benzeri yapılar kullanarak, kamu yönetiminde rekabeti ortamı oluşturmayı amaçlamaktadır.

YKİ, yönetim anlayışında çeşitli değişimler ve dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Buna göre ilk değişim yönetimdeki katı yapıların yerini esnek yapıların almasıdır (Tuncer ve Usta, 2013, s.187). Katı yapılar işlerin görülmesini zorlaştırmaktadır. Bu doğrultuda yöneticilerin yetkileri genişletilerek hareket alanları artırılabilir. Buradaki katı hiyerarşi yumuşatılmalıdır (Göçoğlu ve Gündüz, 2020, s. 2). Bu sayede daha çok yetki alan personeller daha çok sorumlulukta alarak daha hızlı karar verebilir.

İkinci olarak kaynakların kullanılırken daha verimli kullanılmasıdır. Bunun için ise kamu-özel sektör iş birliği önerilir. Kamu sektörü de tıpkı özel sektörde olduğu gibi elindeki kaynakları en verimli şekilde kullanmanın yollarını bulmalıdır. Eldeki sınırlı kaynaklar en verimli şekilde kullanılarak çıktılar ortaya konulmalıdır.

Son olarak performansa dayalı personel yönetimi sağlanmalıdır. Bu sayede çıktılar daha kaliteli ve verimli hale gelir. Performansın ölçüleceğinin bilincinde olan personeller bunu artırmak için daha verimli çalışır. Aksi halde performansın önemli olmadığını gören çalışanlar verimliliklerini artırmak için çaba göstermeyecek ve tembelleşecektir. Bunun sonucunda da performansları düşecektir.

YKİ yaklaşımı Pollitt ve Bouckaert'e göre (2011, s. 9-10);

“Bir yandan kamu sektörünün işletme kavram, teknik ve değerlerinin ithal edilerek geliştirilebileceğini anlatan genel bir kuram ya da doktrin; diğer yandan da çıktıların ölçümü aracılığıyla performansa yönelik vurgu; piyasa tipi mekanizmaların benimsenmesi; büyük ve çok-işlevli örgüt yapıları yerine yatay, küçük, uzmanlaşmış örgüt yapılarının tercih edilmesi; sözleşmelerin hiyerarşik ilişkilerin yerine geçmesi; kamu hizmetinden faydalananlara “müşteri” gibi davranma gibi özel kavramları ve uygulamaları içeren bir bohça”dır.

YKİ'nin en genel haliyle tanımı bu şekilde yapılabilir.

3.3. Yeni Kamu İşletmeciliğinin Getirdiği Yenilikler

YKİ genel anlamda, bürokrasinin hantal işleyen, merkeziyetçi ve demokratik olamayan örgüt yapısını değiştirmeyi hedeflemektedir (Göçoğlu ve Gündüz, 2020, s. 4). YKİ sayesinde getirilen yenilikler sadece yönetim anlamında değil devletin algılanışı biçimde de yenilikleri içinde barındırır. YKİ sayesinde rekabete dayalı, müşterilerin tercihlerinde özgür olduğu, şeffaf, inisiyatif alabilen bir bürokrasi oluşturma hedefine yönelik bürokratik reform hareketleri, kuramsal dayanaklarına kavuşmuştur (Karcı, 2008, s. 45).

Devlet için doğrudan müdahale değil denetlemek, kontrol etmek ön plana çıkmıştır. Yönetimde tekelcilik eleştirilerek yerine piyasacılık savunulmuştur. Hizmetlerde kalite ve verimlilik esas alınmıştır. Bu da kamu hizmetlerinin özel sektörler eliyle gördürülmesiyle mümkün olabilir.

YKİ anlayışı sayesinde refah devleti anlayışı içindeki adalet, eşitlik, toplumsal dayanışma- sorumluluk. kamu malı gibi kavramların yerini özelleştirme, verimlilik, etkinlik, bireysel sorumluluk, sınırlı devlet gibi kavramlar almıştır (Karcı, 2008, s. 55-58). Bununla birlikte kamu yararı düşüncesi azalırken kişisel çıkarlar önem kazanmıştır.

Geleneksel kamu yönetiminde toplumun ön planda tutulduğu, bireysel çıkarların toplumsal çıkarlar karşısında ikinci planda atıldığı görülmektedir (Karcı, 2008, s. 59).

Geleneksel anlayışında toplumu temele alan bir demokrasi anlayışı varken YKİ’de bireyi temele alan bir demokrasi anlayışı gelmiştir. Bu doğrultuda amaç kamu yararından çok bireysel yarardır. Bireycilik önem kazanırken toplumculuk önemini yitirmiştir. Bireyler kendi çıkarlarını maksimize ederken başka bir aygıtın kontrolüne ihtiyaç duymaz. Bu yüzden devlet sınırlandırılmıştır. Ayrıca devlet müdahale eden değil denetleyen konumdadır.

Devletin artık piyasaya doğrudan müdahale etmesi beklenmez. Bunun yerine piyasayı denetlemesi ve kaliteli hizmet üretilmesine bu şekilde katkı sağlaması beklenir. Bununla birlikte yöneticiler halkı temsil etmek yerine profesyonel bir şekilde işleri yürütmelidir. Bu sayede refah devleti anlayışı yerini sınırlı devlet anlayışına bırakmıştır.

YKİ anlayışına göre, bu şekilde kamuda da tıpkı özel sektörde olduğu gibi daha kaliteli ve etkin bir şekilde hizmet verilebilir.

Tablo 3.1. Geleneksel Kamu Yönetimi ve Yeni Kamu İşletmeciliği Karşılaştırması

Geleneksel Kamu Yönetimi	Yeni Kamu İşletmeciliği
Toplumu Merkezli Demokrasi Anlayışı	Birey Merkezli Demokrasi Anlayışı
Kamu Yararı	Bireysel Yarar
Toplumculuk	Bireycilik
Toplum Sözleşmesi	Ekonomik Sözleşme
Refah Devleti	Sınırlı Devlet
Geleneksel Değerler	Ekonomik Değerler
Politik Hesap Verebilirlik	Yönetimsel Hesap Verebilirlik
Dayanışma	Rekabet
Yönetimde Tekelcilik	Yönetimde Piyasacılık
Haklı Temsil Etme	Profesyonellik
Doğrudan Müdahale	Denetlemek

Kaynak: Karcı, 2008, s. 59

3.4. Yeni Kamu İşletmeciliği ve Vatandaş Kavramı

Vatandaş kavramı dönemde hâkim olan bakış açılarıyla birlikte farklı anlamları ifade etmek için kullanılmıştır. Burada YKİ öncesi yani geleneksel anlayıştaki vatandaş kavramı ile YKİ dönemi vatandaş kavramına iki farklı başlıkta değinilmiştir. Bu sayede vatandaş kavramının uğradığı dönüşüm net bir şekilde ortaya konulmuştur.

3.4.1. Yeni Kamu İşletmeciliği Öncesi Vatandaş Kavramı

GKY (Geleneksel Kamu Yönetimi) anlayışına Weberci bürokrasi anlayışı hakimdir. Weber'e göre iktidar verilen emirlerin kabul edilmesini sağlayan unsurdur (Akçakaya, 2016, s. 281-282). Geleneksel anlayışta devlet, merkezi ve tekeli konumdadır. Devletin sağladığı hizmetlerden yararlanan bireyler ise vatandaş olarak kabul edilmektedir. Buna göre vatandaşlar devlete sağladığı katkılarla neticesinde anlamlandırılmaktadır. Devlet vatandaşa hizmet etmek için değil vatandaş devlete hizmet etmek içindir. Bu yüzden devlet, vatandaş ve piyasa üzerinde doğrudan müdahale etme hakkına sahiptir. Yöneticiler halkı temsil etmektedir bu nedenle de vatandaşların üstünde görülmektedir. Yönetimde tekelleşme mevcuttur, rekabet ortamı sağlanmamıştır. Çünkü devlet diğer piyasa mekanizmalarının üstünde konumlandırılmıştır. Kamu yararı bireysel yarardan üstündür. Bu nedenle bireysel haklar kamu yararı söz konusu olduğunda ikinci planda kalmaktadır. Toplumu merkeze alan bir demokrasi anlayış hakimdir.

Diğer yandan GK Y de bürokrasi oldukça güçlü, katıdır ve kuralcıdır. Bu kuralcılık sayesinde vatandaş ve idare arasındaki makas açılmıştır. Esnek olmayan, katı kurallar vatandaşın idareye ulaşımını zorlaştırmıştır. Adeta hiyerarşik anlamda kamu görevlileri vatandaşın üstünde konumlandırılmıştır. Bu bakış açısı, vatandaşın taleplerinin dikkate alınmaması ve isteklerinin göz ardı edilmesi sonucunu doğurmuştur. Zamanla geleneksel anlayışta en çok eleştirilen özellik bu olmuştur. Geleneksel anlayıştaki bu ilkeler vatandaş odaklı olmadıkları gerekçesiyle reddedilmiştir.

3.4.2. Yeni Kamu İşletmeciliği Döneminde Vatandaş Kavramı

Geleneksel yönetim anlayışında hâkim olan Weberci bürokrasi, kamu hizmetlerinde tekdüzelik, nicelik, kuralcılık gibi ilkeleri vurgularken YKİ bu ilkeleri vatandaş odaklı olmadıkları gerekçesiyle reddetmiştir (Kurun, 2017, s. 96). GK Y'den

farklı olarak YKİ’de vatandaş odaklılık söz konusu olmuştur. Vatandaş odaklı kamu yönetimi (customer orientation) anlayışı sayesinde vatandaş kendisine sunulan hizmetin tüm süreçlerini görebilecek ve aktif bir biçimde yer alabilecek bununla beraber kendisine hizmet veren birimlerle iş birliği içerisinde olacaktır (Kaya, 2016, s. 280-284). Bu sayede hizmetlerin sunumunda vatandaş odaklılık ilkesi gerçekleştirmiş olur.

YKİ yaklaşımına göre de vatandaş devlete ihtiyaç duyar ancak bu ihtiyaç geleneksel anlayışta olduğu gibi değildir, çünkü bu ilişkide katı, ahlaki, körü körüne bir bağlılık söz konusu değildir (Kaya, 2016, s. 285). Kamu hizmetleri yerine getirilirken hizmetlerden yararlanan vatandaşlar merkeze alınmıştır. Burada vatandaş katılımı kavramı gündeme gelmiştir. YKİ’nin kabul ettiği ilkeler verimlilik, kalite, şeffaflık, açıklık, hesap verilebilirlik gibi kavramlardır. YKİ’ye göre vatandaş katılımı sayesinde kamu hizmetleri daha demokratik, verimli ve kaliteli olarak yerine getirilebilmektedir. Tıpkı özel sektörde olduğu gibi kamuda da bu ilkeler sayesinde çıktılar çok daha verimli hale gelmektedir.

Yöneticiler vatandaşa hizmet etmek için vardır. Bu nedenle vatandaşın üstünde konumlandırılmamıştır. Bu doğrultuda istenildiğinde yöneticiler vatandaşa hesap verebilmelidir. Kamu hizmeti için çalışanlar ile vatandaş arasındaki bu ilişki YKİ sayesinde yeni bir boyut kazanmış ve halk sadece hizmet verilenler olmaktan çıkıp, sunulan mal ve hizmetlerden istediklerini seçmede özgür kimseler konumuna yükselmişlerdir (Kaya, 2016, s. 283). Buna göre vatandaşlar, kendilerini ilgilendiren konularda doğrudan karar verebilme ve seçim yapabilme yetisine sahip olmalıdır. Sunulan hizmetlerin muhatabı olan vatandaşlar tıpkı özel sektördeki müşteriler gibi alacakları hizmeti seçmekte özgürdürler. Bununla birlikte istemedikleri hizmetleri almama konusunda da özgürdürler.

Toplumu merkeze alan demokrasi anlayışı yerini bireyi merkeze alan demokrasi anlayışına bırakmıştır. Bireyi merkeze alan YKİ, sosyal devlet kurumlarının ortadan kaldırılması ya da zayıflaması sonuçlarını doğurmaktadır (Karcı, 2008, s. 60). Bu doğrultuda demokrasi güç kaybetmemektedir ancak refah devleti anlayışı yerini sınırlı devlet anlayışına bırakmaktadır. Devlet artık müdahale eden değil denetleyen konumdadır.

Bu bölümde Yeni Kamu İşletmeciliği kavramının ortaya çıktığı dönem incelenerek konu hakkında detaylı bilgi sahibi olunmuştur. Daha sonrasında ise kavram

hakkında genel bir bilgilendirme yapmak için literatüre başvurulmuştur. YKİ kavramının kendinden önceki dönemden farklılıkları dile getirilmiş ve getirdiği yenilikler özelinde bir karşılaştırma yapılmıştır. Son olarak ise ana kavramımız olan vatandaş kavramının yeni kamu işletmeciliği döneminde algılanış biçimi üzerinde durulmuştur. Bu doğrultuda yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmaları açıklayabilmek için öncesinin de bilinmesi gerekmektedir. Bir sonraki bölümde ise yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmalar işlenecektir.

4. YENİ KAMU İŞLETMECİLİĞİ SONRASI PARADİGMALAR

Bu çalışmanın konusu 1980'lerden sonra hâkim yaklaşım haline gelen Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımı sonrası dönemdeki paradigmalara vatandaşın bakış açılarını incelemektir. Literatüre bakıldığında YKİ yaklaşımı oldukça fazla araştırma konusu olmuştur. Ancak süreç içerisinde YKİ işlevini yitirmeye başlamıştır. Bu da eleştirilere ve bu doğrultuda yeni yönelimlere neden olmuştur. Çalışmada başlıca 4 başlığa değinilecektir. Bu başlıklar şunlardır:

1. Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı
2. Neo Weberyana Devlet Anlayışı
3. Yeni Kamu Yönetimi
4. Kamu Değeri Yaklaşımı

4.1. Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı

4.1.1. Yeni Kamu Hizmetinin Ortaya Çıkışı

Yeni Kamu Hizmeti esasen ABD'de ortaya çıkan Yeni Kamu Yönetimi Hareketinin (YKYH) ana başlıklarından biridir. Yeni Kamu Hizmeti anlayışı, Geleneksel anlayış ve Yeni Kamu Yönetimi anlayışlarının harmanlanmasıyla bunların her ikisini de eleştiren farklı bir bakış açısı olarak ortaya çıkmıştır. Yeni Kamu Hizmeti kavramının başlangıcı, 1996 yılında Henry Mintzberg'in "Hükümeti Yönetmek, Yönetimi Yönetmek k/ Managing Government, Governing Management " adlı eserinin yayımlanması ile kabul edilmektedir. Bu kitap, kamu yönetimi alanında önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur (Mintzberg, 1996, s. 77). Bu anlayışın kökenleri 20. Yüzyılın ortalarına kadar uzanmaktadır. Bununla beraber 20. Yüzyılın sonlarına doğru ise özellikle dijital dönüşümünde etkisiyle insan odaklı olan Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı daha popüler hale gelmiştir. Dijital dönüşüm, teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte dijital araçların kamu hizmetlerinde de kullanılması sonucunu doğurmuştur. Özellikle 2000'li yıllardan itibaren teknoloji, birçok ülkenin kamu hizmetlerini yerine getirmede odak noktası haline gelmiştir. Gelişen dünyayla birlikte yönetim anlayışında da değişimler ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda vatandaşların devletten beklentiler de değişmiş, vergisini ödeyen buna karşın hizmet bekleyen vatandaş düşüncesi gündeme gelmiştir (Tozlu, 2017, s. 342).

Şüphesiz ki geleneksel anlayış uzun yıllar boyu yönetimde hâkim anlayış olmuştur. Ancak zamanla toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir. İnsanlar artık kendilerine sunulan hizmetlerin daha kaliteli olması gerektiğini ve hizmet sunumda kullanılan kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılması gerektiğini düşünmeye başlamıştır. Bunun sonucunda da kamu yönetiminde uzun yıllar hâkim yaklaşım olan geleneksel anlayış bir dönüşüm süreci içine girmiştir. Bu doğrultuda yeni bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım devleti tıpkı özel sektörde olduğu gibi kaliteli hizmet üretmeye yöneltmiştir. Özel sektör gibi iş yapan devlet dolayısıyla vatandaşları müşteri gibi görmeye başlamıştır. Bununla birlikte kamu çalışanları da tıpkı özel sektör çalışanları gibi performans kriterlerine tabi tutulmuştur (Denek, 2019, s. 436-437). Bu yaklaşım da vatandaş odaklı olmadığı ve vatandaşa müşteri gözüyle baktığı için zamanla memnuniyetsizlik yaratmaya başlamıştır. Kamu yönetimi alanında Yeni Kamu İşletmeciliği Kuramı 1974 krizi, refah devleti uygulamaları ve planlı kalkınmacı yaklaşımın yan etkilerine yönelik eleştiriler Denhardt ve Denhardt'ın Yeni Kamu Hizmeti Kuramına Bakışı üzerine oturmuş, özel sektör-kamu yönetimi alanlarını birbirine yakınlaştırmış, 2000'li yıllarla birlikte ise eleştirilere hedef olmuştur (Tuncer ve Usta, 2013, s. 192-193).

Bu memnuniyetsizlikle sonucunda devletin özel sektör gibi kaliteli hizmet ürettiği, kaynaklarını en verimli şekilde kullandığı, ancak bunlar yapılırken vatandaşın müşteri gibi görülmediği “vatandaş odaklı bir yaklaşım” ortaya çıkmıştır. Vatandaş odaklılık söz konusudur çünkü hizmetlerin amacı vatandaşları memnun etmektir. Bu nedenle kamu çalışanları da vatandaşlara hizmet etmekle görevlendirilmiş bireylerdir. Vatandaş karar alma sürecine katılmalı ve beklenti ve ihtiyaçlarını dile getirmelidir. Ancak bu sayede kamu hizmetleri vatandaşlarını memnun edebilir ve daha sürdürülebilir olur. Bu yaklaşım Yeni Kamu Hizmeti yaklaşımıdır.

4.1.2. Yeni Kamu Hizmeti Genel Bilgi

Yeni Kamu Hizmeti yaklaşımına göre vatandaşların daha katılımcı ve aktif olmaları için “demokrasi” ve “vatandaşlık” kavramlarının birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Ayhan ve Önder, 2017, s. 19-48). Yeni kamu hizmeti yaklaşımına göre kamu yöneticileri katı hiyerarşiye ve kurallara dayalı bürokratik yapılanmadan uzaklaşmalı, toplum ve vatandaşlar için en iyi olanı düşünmeli ve ona göre hareket

etmelidir (Denek, 2019, s. 429-430). Kamu yöneticileri, vatandaşların beklentilerini ve ihtiyaçlarını karşılamak için çaba göstermelidir.

Yeni Kamu Hizmeti yaklaşımının genel özellikleri:

1. Vatandaş Odaklılık

Yeni Kamu Hizmeti yaklaşımı, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde vatandaş odaklı olunması gerektiğini savunur. Hizmeti alan kişi vatandaş olduğundan hizmet verilirken odak noktası olması gerekende vatandaşdır. Bununla birlikte kamu hizmetlerinde vatandaş odaklılık ön plandadır.

2. Esneklik ve Yenilikçilik

Toplum sürekli değişen ve gelişen bir yapıdadır. Geleneksel anlayıştaki katı hiyerarşik bir sistem gelişen toplumun ihtiyaçlarına ayak uyduramamaktadır. Bu nedenle bu yeni anlayışta yöneticiler daha esnek ve inisiyatif alabilir konumda olmalıdır. Bu sayede kamu hizmetleri değişen toplum ihtiyaçlarını karşılayabilir hale gelebilir.

3. Katılımcılık

Yeni anlayışa göre karar vermede devlet tekel değildir. Vatandaşlar, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör de karar verme süreçlerine katılmalıdır. Bu sayede ortak yarar sağlanabilir ve daha verimli çıktılar elde edilebilir.

4. Dijital Dönüşüm

Teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte kamu hizmetlerinin sunumunda ve vatandaşa ulaştırılmasında da teknoloji önemli bir yere sahip olmuştur. Vatandaşın hizmete ulaşımı kolaylaşmıştır. Dijital dönüşüm sayesinde hizmetler daha hızlı ve etkin bir şekilde verilebilir.

5. Performans Odaklılık

Bu yaklaşım hizmetler sunulurken performansı ve sonuçları önemser. Bu nedenle de performansın ve sonuçların ölçülebilir olması gerektiğini savunur. Böylelikle elde edilen veriler analiz edilebilir bunun sonucunda kaynakların en verimli şekilde kullanılması için gereken adımlar atılabilir.

Genel anlamda yeni kamu hizmeti anlayışı, vatandaş düşünen, kamu yararını amaçlayan, karşılıklı etkileşimler sonucunda ortaya çıkan yönetim ve kamu hizmeti anlayışını ifade etmektedir (Denek, 2019, s. 436).

4.1.3. Yeni Kamu Hizmetinin Getirdiği Yenilikler

YKİ yaklaşımına bir tepki olarak gelen Yeni Kamu Hizmeti Anlayışına göre vatandaş yine merkezdedir. Ancak vatandaş müşteriden daha üstün bir konumda olduğu için vatandaşa müşteri olarak bakılamaz (Genç, 2010, s. 145).

Geleneksel anlayışta hâkim olan katı hiyerarşi ve esnek olamayan yönetim anlayışı YKİ de olduğu gibi YKH de de eleştirilmiştir. Geleneksel anlayışta kamu çalışanlarının görevi katı bir şekilde sınırları olan kuralları uygulamaktır. Bu nedenle de inisiyatif almaları ve kendi başlarına karar verebilmeleri mümkün değildi. Ancak bu durum vatandaşların beklentilerini karşılayamadığı için zamanla işlevini yitirdi. Bunun yerine esnek ve inisiyatif alabilen kamu çalışanları geldi. Bu sayede kamu çalışanları vatandaş odaklı olarak daha verimli hizmet verebilmektedir.

YKH de YKİ den farklı olarak hizmetler müşteri için değil vatandaş için üretilir. Yani vatandaş müşteri olarak görülmez. Yeni Kamu hizmeti vatandaş temel paydaş olarak görerek kamu hizmetinde çıktıdan çok kamu yararını ön planda tutar (Denek, 2019, s. 419). Burada devletin amacı özel sektör gibi kar yarışı değil kamu yararındır.

Yeni Kamu Hizmeti anlayışına göre, politikalar belirlenirken vatandaşlar, kamu çalışanları ve yöneticiler bir araya gelerek müzakere yapmalıdır; bu müzakere doğrudan veya dolaylı olarak yapılabilir (Ayhan ve Önder, 2017, s. 35-36). Ancak bu sayede alınan kararlar uzlaşma sonucu ortaya çıktığı için uzun vadeli ve daha kalıcı olur. Bununla beraber vatandaşların alınan kararları benimsemesi daha kolay ve sorunsuz olur.

Tablo 4.1. Yeni Kamu İşletmeciliği ve Yeni Kamu Hizmetleri Yaklaşımı Karşılaştırması

	Yeni Kamu İşletmeciliği	Yeni Kamu Hizmeti
Temel Kuram	Ekonomik kuram	Demokrasi kuramı
Vatandaş profili	Çıkarıcı, faydacı vatandaş profili	Stratejik düşünen (siyasi, ekonomik) vatandaş profili
Kamu Yararı	Bireysel yararların toplamı	Ortak değere ilişkin etkileşimin sonucu

Tablo 4.1. Devamı

Kamu Görevlileri Açısından Hizmet Alan Kesim	Müşteri	Vatandaş
Devletin Rolü	Piyasayı dengeye gelebilmesi için serbest bırakmak.	Vatandaşların ve diğer aktörlerin arasında dengeyi kurarak hizmet üretmek.
Hizmet Üretme Mekanizmaları	Özel kurumlar aracılığıyla verimli hizmet elde edebilecek mekanizmalar	Ortak değerler (hizmetler) için özel kuruluşlar ve diğer aktörler arasında koalisyon oluşturma mekanizmaları
Hesap verilebilirlik	Toplu müşteri kitlesini memnun edecek sonuçlar yaratmak	Çok yönlü iş birliği içinde vatandaşların menfaatlerini gözetmek
Kamu Yöneticileri	Rahat hareket edebilmek için geniş serbestlik	Kısıtlı ve hesap verilebilir serbestlik
Örgüt Yapısı	Ademi Merkeziyetçi yapılar	İçeride ve dışarıda ortak çalışmayı sağlayan yapılar
Kamu Görevlilerinin Amacı	Devleti küçültmek, çıktı üretmek.	Kamu Hizmeti, topluma faydalı işler üretmek.

Kaynak: Denhardt ve Denhardt (2003); Ütük (2015).

4.1.4. Yeni Kamu Hizmeti ve Vatandaş Kavramı

Vatandaş kavramı Yeni Kamu Hizmeti Anlayışı sayesinde farklı bir boyut kazanmıştır. Burada vatandaş hizmetleri kabul eden birey veya para karşılığında hizmet alan olarak görülmez (Kaya, 2016, s. 286). Birey zaten hizmetlerin sahibidir ve bunlardan yararlanmak onun hakkıdır. Bu yaklaşıma göre vatandaşların daha katılımcı ve aktif olabilmeleri için “demokrasi” ve “vatandaşlık” kavramlarının bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir. Demokrasinin hâkim olduğu bir ülkelerde, vatandaşlar sisteme daha çok katılmalıdır çünkü bu ülkelerde, devlet vatandaşın ne yapmasını beklemek yerine,

vatandaşların beklentilerinin kamu hizmetlerine yansımaları sağlamalıdır (Ayhan ve Önder, 2017, s. 34). Vatandaşlar karar alma süreçlerine aktif olarak katılacaklarından bu konuda gerekli donanımlara sahip olmak için yetiştirilmelidirler.

YKH’nde vatandaş vurgusu önemlidir. Vatandaş, ne geleneksel kamu yönetimi anlayışının önerdiği gibi bağımlı bireydir ne de YKİ’nin önerdiği gibi kendi çıkarının peşinde koşan müşteridir. Vatandaş, hak ve sorumlulukları olan, siyasal sisteme etki etme gücüne sahip bireydir.

Öte yandan bu yaklaşıma göre devlet sivil toplumu desteklemelidir. Sivil toplum, vatandaşlar ile devlet arasındaki ilişkiyi güçlendirmekte ve vatandaşların karar alma süreçlerinde daha aktif rol olmalarını sağlamaktadır.

4.2. Neo Weberyen Devlet Anlayışı

4.2.1. Neo Weberyen Devlet Anlayışının Ortaya Çıkışı

Neo Weberyen Devlet Anlayışı asıl olarak Alman sosyolog Max Weber’in devlet ve toplum kuramı üzerine olan düşüncelerinin günümüzdeki yorumlarına dayanan bir görüşü ifade etmek için kullanılır. 1970 sonrası dünya genelinde yaşanan değişimler ve gelişmeler kamu yönetimi alanında da reformları beraberinde getirmişti. Kamu yönetimi açısından Neo-Weberyen kavramının gündeme gelmesi, 1980 sonrasında uluslararası kuruluşların etkisiyle ülkelerin gündemine giren kamu yönetimi reformlarıdır (Özdoğan, 2018, s. 600-601). Bu anlayış kavram olarak, kamu yönetiminde ilk kez C. Pollitt ve G. Bouckaert’ın “New Public Management: A Comparative Analysis” adlı eserlerinde kullanılmıştır (Çevik, 2022, s. 445-446).

Katı hiyerarşiye, örgütlenmeye ve uzmanlaşmaya önem veren yönetim anlayışı modern örgüt yapıları karşısında hantal ve verimsiz bir hale gelerek zamanla sorunlara çözüm üretmemeye başlamıştır (Çevik, 2022, s. 444). Bunun sonucunda da yeni arayışlar başlamıştır.

4.2.2. Neo Weberyen Devlet Anlayışı Genel Bilgi

Neo-Weberyen Devlet (NWD) kavramı, genellikle modern devlet ya da örgüte Weberci ilkelerin uygulanması anlamına gelmektedir. Pollitt ve Bouckaert’a göre: Modelin “Neo” unsurlarından vatandaşla ilgili olan kısım, Temsili demokrasinin vatandaş

görüşlerinin doğrudan temsili, vatandaşlara danışma gibi mekanizmalarla desteklenmesidir (Pollitt ve Bouckaert, 2011, s. 118-119). En genel haliyle Neo-Weberyan Devlet Anlayışı, örgütte Weberci ilkelerin uygulanması olarak açıklanabilir (Çevik, 2022, s. 445-446). Bu anlayıştaki temel amaç etkin devleti inşa etmektir.

Yeni Kamu İşletmeciliği ve kamu yönetimi reformları bu kavramı açıklamak için iki anahtar kavramdır (Özdoğan, 2018, s. 599).

Neo Weberyan anlayışa göre kamu yönetimi çalışanlarının performansları sürekli denetlenmelidir. Bu sayede otorite örgüt içine yayılmak yerine merkezileşmektedir.

“Neo Weberyan Devlet kamu hizmetinin profesyonelleştirilmesini, böylece bürokratin sadece kendi alanıyla ilgili hukuk alanında uzman değil aynı zamanda vatandaşlarının / kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik profesyonel bir yönetici haline gelmesini gerektirir.”
(Özer, 2018, s. 269).

4.2.3. Neo Weberyan Devlet Anlayışının Getirdiği Yenilikler

Neo-Weberyan devlet anlayışı, modern devlet yapısına ve toplumsal yapıya getirdiği yeniliklerle, devletin daha adil, şeffaf ve etkili bir şekilde yönetilmesini amaçlamaktadır. Devletin rolü ve işlevine yönelik olarak birçok yeniliği beraberinde getirmiştir.

1. Liyakat

Devlet yönetiminde uzmanlığa dayalı bir yaklaşımı savunur. Yönetici adayları yetenekleri ve kabiliyetleri sonucunda belirli makamlara gelebilirler.

2. Hukukun Üstünlüğü

Demokratik bir ülkede hukukun üstünlüğü kabul edilmelidir. Hukuk karşısında tüm vatandaşlar eşittir. Devletin sınırları da kanunla belirlidir, bu durum yönetimde keyfiliğin önüne geçmektedir.

3. Yönetimde Profesyonellik

Kamu yönetiminde liyakate dayalı bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu şekilde kamu hizmetleri en verimli ve etkin şekilde sunulabilir. Yönetimde profesyonellik, devletin karar alma süreçlerinde daha rasyonel ve akılcı olmasına olanak sağlar.

4. Tarafsız Bir Devlet

Devlet tüm vatandaşlara eşit mesafede olmalıdır. Din, dil, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlar devlet önünde eşit konumdadır.

5. Demokratik Katılım

Karar alma süreçlerine tüm vatandaşlar dahil edilmelidir. Bu demokrasiyi güçlendirmekle birlikte vatandaşları da teşvik eder.

6. Şeffaflık

Vatandaşlar, alınan kararları ve yönetim süreçlerini izleyebilmelidir. Yöneticilerin uyguladıkları kararları vatandaşlar en açık haliyle görebilmelidir.

7. Kamu Hizmetlerinin Etkin ve Verimliliği

Kamu hizmetleri sunumunda kaynakların doğru kullanılması, hizmetlerin en verimli şekilde vatandaşa sunulması çok önemlidir.

4.2.4. Neo Weberyian Devlet Anlayışı ve Vatandaş Kavramı

Max Weber'e göre, modern devlet, meşruiyetini hukukun üstünlüğüne dayandırarak korur ve bu şekilde toplumsal düzeni sağlar. Neo-Weberyian devlet anlayışına göre, devletin temel görevi, toplumsal düzeni korumak ve hukukun üstünlüğünü sağlamaktır. Bu bakış açısıyla devlet ve vatandaş arasında bir toplumsal sözleşmenin varlığından söz edilebilir. Devlet hukukun üstünlüğünü kullanarak kurallar doğrultusunda toplumsal düzeni korumalı ve vatandaşların haklarını güvence altına almalıdır. Vatandaşlar ise devletin üstünlüğünü kabul etmelidir.

“Neo Weberyian Devlet vatandaşlar ile istişarede bulunmak ve vatandaşların görüşlerinin doğrudan temsili için çeşitli mekanizmalar aracılığıyla temsilci demokrasi rolünün yerine getirilmesine (yerine konması değil) vurgu yapar. Bürokratik Weberyian Devlet ise temsili demokrasinin devlet aygıtı içindeki meşru unsur olarak (merkezi, bölgesel ve yerel) rolünün yeniden teyit edilmesi için çaba harcar.” (Özer, 2018, s. 268).

Bu anlayışa göre devletin vatandaşa yönelik tutumu hukukun tarafsız bir şekilde uygulanmasıyla belirlenir. Vatandaşlar kurallara uydukları sürece kişisel haklarının koruma altında olduğunu bilirler. Devlet, toplumsal düzeni sağlamak için hukukun evrensel ilkelerine dayanarak vatandaşların haklarını korur. Bu nedenle devlet hukuk

kurallarını vatandaşlara tarafsız bir şekilde uygulamalıdır. Buna karşın vatandaşlarda kurallara uymakla yükümlüdür. Neo-Weberyan devlet anlayışı, devletin vatandaşlarla ilişkilerinde adalet, eşitlik ve hukukun üstünlüğü ilkelerini vurgular.

4.3. Yeni Kamu Yönetişimi

4.3.1. Yeni Kamu Yönetişiminin Ortaya Çıkışı

Kamu yönetiminin ayrı bir disiplin olarak ele alınmasından sonraki süreçte bu disiplin iki ayrı paradigma etrafında şekillenmiştir. Bunlardan biri Klasik Kamu Yönetimi olarak da bilinen ve Max Weber'in düşünceleri etrafında şekillenen Geleneksel Kamu yönetimi, diğeri ise görece daha yeni düşüncelere olanak sağlayan Yeni Kamu İşletmeciliğidir. Geleneksel Kamu Yönetimi ortaya ilk çıktığında çok ilgi görse de zamanla etkisini kaybetmeye başlamıştır. Toplumun ihtiyaçlarına değişen ve gelişen cevap vermediği düşünüldüğü içinde Yeni Kamu İşletmeciliği sıkça yönetimde duyulmaya başlanmıştır. Ancak ne var ki toplum değişken ve dinamik bir yapıdadır. Bu nedenle de ihtiyaçları sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Bu doğrultuda Yeni Kamu İşletmeciliği de zamanla yönetimde etkisini kaybetmesiyle başlamıştır. Daha sonrasında ise birçok yeni paradigma Yeni Kamu İşletmeciliği sonrası dönem olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Ortaya çıkan paradigmalardan biri de Yeni Kamu Yönetişimidir.

Kavram olarak yönetim, ilk kez 1989 yılında Dünya Bankası'nın raporunda tanımlanmış olup, devlet ile toplum arasındaki ilişkilerde etkileşime dayalı bir yönetim anlayışını öngörmektedir (Çevik, 2022, s. 447). Yeni Kamu Yönetişimi kendinden önce gelen kamu yönetimi akımlarına bir tepki niteliğindedir. 2006 yılında Stephen P. Osborne yayımladığı bir makalesinde yönetim ile işletmecilik arasındaki farklılığın ötesine geçerek daha geniş bir kamu yönetimi düşüncesinin gerekliliğini önermiş ve bu teorisinin fikir babası olarak kabul edilmiştir (Çolak ve Uzun, 2021, s. 583-584).

Yeni Kamu Yönetişimi hem Geleneksel Kamu Yönetimini hem de Yeni Kamu Yönetimini eleştirir ve ikisinden de farklı bir perspektiften yönetim kavramını yorumlar. Vatandaşa bakış açısı bu iki anlayışında ötesindedir.

4.3.2. Yeni Kamu Yönetişimi Genel Bilgi

Yönetişim yaklaşımı işletmeci modeldeki devlet-özel sektör ortaklığına ek olarak, devlet-özel sektör-sivil toplum arasında iş birliği ve etkileşim ön görmektedir. Yönetişim yaklaşımı etkileşim, katılımcılık ve iş birliği süreçleriyle ortak üretici olarak görülen vatandaşların aktif bir şekilde kamu politikalarının belirlenmesinde rol alması gerektiğini ileri sürmektedir (Ayhan ve Önder, 2017, s. 19-48). YKY, özel sektördeki yöntem ve tekniklerin kamu sektöründe bir kamu politikası olarak uygulanması olarak düşünülebilir.

Yeni Kamu Yönetişimi, kamu yararını artırmayı ve özendirmeyi hedefleyen bir yaklaşım olmakla beraber, bu amaca ulaşmak için değerleri siyasi sistemle entegre etmeyi hedeflemektedir.

4.3.3. Yeni Kamu Yönetişimi Getirdiği Yenilikler

Özellikle 21. Yüzyılın başlarında, küresel ısınma, uluslararası göç ve artan yoksulluk gibi karmaşık sorunlar, kamu politikalarının öncelikleri haline gelmiştir. Bu sorunlar başlarda birbirinden bağımsız olarak görünse de zamanla domino etkisi yaratarak yeni sorunlar doğurmaya başlamıştır. Yeni Kamu Yönetişimi, kamu yönetimlerinin bu zorluklarla başa çıkma konusundaki hassasiyetini artırma çabalarının bir yansımasıdır ve bu yönüyle kendinden önceki yaklaşımlardan belirgin bir şekilde ayrılır (Çolak ve Uzun, 2021, s. 582).

Yeni Kamu Yönetişimi, temelde Geleneksel Kamu Yönetimi ve Yeni Kamu İşletmeciliğinin aksine, odak noktasını hükümet ve yönetime değil de yönetim ve vatandaşın ihtiyaçlarına kaydırmıştır (Robinson, s. 2015). Bu doğrultuda Yeni Kamu yönetişimi ne Geleneksel Kamu Yönetimi gibi katı hiyerarşi ve bürokrasiyi ne de Yeni Kamu İşletmeciliği gibi özel sektörü savunur.

Tablo 4.2. GKY, YKİ ve YKY Karşılaştırması

Ana Unsur	Geleneksel Kamu Yönetimi	Yeni Kamu İşletmeciliği	Yeni Kamu Yönetişimi
Teorik Unsur	Siyaset bilimi ve kamu yönetimi	Akılcı, Kamu tercihi teorisi	Ağ teorisi, Örgütsel Teori
Devlet Yapısı	Üniter	Bölünmüş, Parçalı	Çoğulcu

Tablo 4.2. Devamı

Odak Nokta	Yönetim sistemi	Örgüt yönetimi	Örgütler arası Yönetişim
Vurgulanan Nokta	Kuralları uygulama	Hizmet girdi ve çıktıları	Hizmet süreç ve sonuçları
Dışsal Ortaklarla İlişki	Yönetim sisteminin potansiyel öğeleri	Rekabetçi bir piyasadaki bağımsız paydaşlar	Etkileşimler çerçevesinde karşılıklı bağımlı aktörler
Yönetim Mekanizmaları	Katı hiyerarşi	Piyasa	Güven odaklı ilişkisel sözleşmeler
Değer	Kamu sektörü değerler sistemi	Piyanın etkinliği ve rekabet	İş birliği

Kaynak: Osborne (2006); Çolak ve Uzun (2021).

4.3.4. Yeni Kamu Yönetişimi ve Vatandaş Kavramı

Yeni Kamu Yönetişimi daha çok üretici bir vatandaş profilini savunur (Çolak ve Uzun, 2021, s. 584). Sivil toplum sayesinde hem vatandaşların kendi aralarındaki ilişkiler hem de vatandaş ile hükümet arasındaki ilişkiler güçlenirken, vatandaşlar sivil toplum kuruluşları üzerinden kamu politikalarının belirlenmesinde daha fazla rol oynamaktadır (Ayhan ve Önder, 2017, s. 19-48).

Kurallara uymakla yükümlü olan veya müşteri olarak görülen bir vatandaş profili yerine aktör olarak bizzat sisteme dahil olan bir vatandaş profili savunulmuştur. Yeni Kamu Yönetişimine göre esas yapılması gereken tüm aktörlerin iletişim halinde olduğu, güvene dayalı bir sistem temin etmektir.

4.4. Kamu Değeri Yaklaşımı

4.4.1. Kamu Değeri Yaklaşımının Ortaya Çıkışı

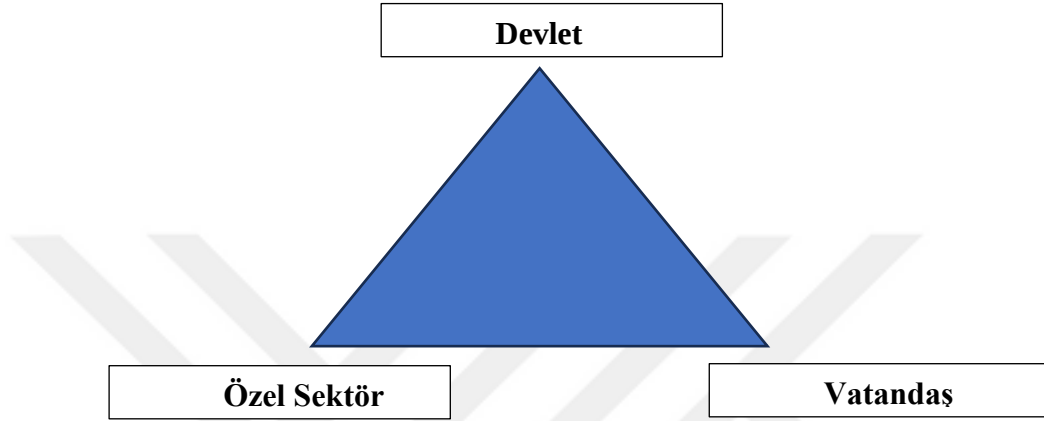
Yönetim alanında yapılan yenilikler eskiyi iyileştirmek amacıyla yapılırsa da her yenilik beraberinde bir başka sorunu da meydana getirmiştir. Bu nedenle kamu yönetimi alanında birçok yeni düşünceyle beraber bu düşüncelerin eleştirileri de mevcuttur. Bu da bu alanın sürekli olarak değişen ve gelişen dinamik bir alan olmasına olanak sağlamıştır. 20. Yüzyılın sonlarına doğru siyaset bilimi ve kamu yönetimi disiplinlerinin ayrıştırılması gündeme gelmiş ve bu sayede kamu yönetimi ayrı bir bilim dalı olarak incelenmeye başlanmıştır (Bayansar ve Uzun, 2022, s. 1837). Bu noktada ilk atılımların yapıldığı dönem klasik kamu yönetimi anlayışının hâkim olduğu dönem olarak bilinir. Daha sonraki süreçlerde birbirinin eleştirisi niteliğinde olarak peşi sıra gelmiştir. Klasik kamu yönetimi ekonomik süreçlerin yönetimindeki başarısızlığı ve ekonomik krizlerin yarattığı negatif etkilerin açığa çıkmasıyla yerini Yeni Kamu İşletmeciliğine bırakmıştır. Bu yaklaşım en genel haliyle özel sektördeki yöntemlerin kamu sektöründe de uygulanması olarak tanımlanabilir. Ancak zamanla Yeni Kamu İşletmeciliği de tıpkı Klasik Kamu Yönetimi gibi işlevselliğini kaybetmeye, bu nedenle eleştirilmeye başlanmıştır. Kamu Değeri yaklaşımı da Yeni Kamu işletmeciliğinin eksiklikleri göz önünde bulundurularak kamu yönetimine farklı bir bakış açısı kazandırmak maksadıyla ortaya çıkan yaklaşımlardan biridir.

Yeni Kamu İşletmeciliği sonrası paradigmalardan biri olan “Kamu Değeri” yaklaşımı literatüre 1990’lı yıllardan itibaren girmeye başlamıştır. Ancak kavrama olan ilgi Moore’un 1995 yılındaki “Kamu Değerini Yaratmak” adlı çalışmasından sonra daha da artmıştır (Erten, 2021, s. 105-106). Ancak bu çalışmada kavrama dair bir tanımlama yapılmamıştır, kavram doğrultusunda çeşitli fikirler geliştirilmiştir. Buna göre kamu yöneticilerinin temel amacı, kamu yönetimini daha hizmet odaklı bir yapıya dönüştürmek ve kamu değerini, paydaşların, hizmet kullanıcılarının ve diğer etkileşimde bulundukları kişilerin memnuniyetini sağlamak olarak belirtilmektedir. (Moore, 1995, s. 36-37).

Bir disiplin olan kamu yönetimi içerisinde çeşitli yorumların bulunması nedeniyle kesinleşmiş bir kamu değeri tanımı yoktur. Bu nedenle bu kavrama dair kavramsal çatışmalar devam etmektedir. Kamu değeri kavramı kamu yararı kavramı ile karıştırılabilmektedir. Kamu yararı politikacıların, bürokratların belirli bir politikayı veya

uygulamayı savunmak için kullandıkları bir kavramken kamu değeri kamu için anlamlı olana odaklanan değerin kendisiyle ilgilidir (Köseoğlu, 2014, s. 149).

Kamu değeri yaklaşımında stratejik bir üçgenin varlığından söz edilir.

Şekil 4.1. Kamu Değerinde Stratejik Üçgen

Buna göre kamu yönetiminde 3 ana aktörden söz edilir ve bunlar dengeli bir iş birliği içinde çalışmalıdır. Etkili bir kamu yönetimi için bu üç aktörün iş birliği ve koordinasyonu önemlidir. Politikacılar planlama yaparken bu üçgenden yardım alırlar.

- **Devlet:** Politikaları belirleyici ve uygulayıcı olan hükümet aktörünü ifade eder.
- **Özel Sektör:** Kaynak yönetiminde ve hizmet sunumunda yer alan pazarı ifade eder.
- **Vatandaş:** Kamu politikalarının hedef kitlesi olan ve bu süreçlerde aktif rol oynaması gereken toplumu ifade eder.

4.4.2. Kamu Değeri Yaklaşımı Genel Bilgi

Kamu değeri, kamu otoritelerinin sunduğu hizmetler ve uyguladığı politikalar aracılığıyla sağladığı faydayı ifade eder (Çelik ve Akca, 2021, s. 389). Moore'a göre kamu değeri yaklaşımı öncelikle, kamu yönetimi felsefesini, vatandaşların kamu yöneticilerinden beklentilerini ve yöneticilerin etik sorumluluklarını ele alır; ayrıca yönetimde erdemin ne anlama geldiğini ortaya koyar. Sonrasında yöneticilere faaliyetlerini ve uygulamalarını analiz edebilmeleri ve eylem potansiyellerini

değerlendirmeleri için bir çerçeve sunar. Son olarak, yöneticilerin kamusal değer yaratma amacıyla politik ve örgütsel ortamlarının sunduğu fırsatlardan nasıl yararlanabileceklerine dair belirli stratejilere odaklanır. Kamu değeri, kamu hizmetlerinin sonuçları, kullanılan yöntemler, güven ve meşruiyet gibi daha geniş bir kapsamı içerir (Erten, 2021, s. 106).

Moore, kamu değerinin kavramsal çerçevesini dört ana düşüncede açıklar (Çelik ve Akca, 2021, s. 384-387):

- 1- Kamu yöneticilerinin, kamusal hizmetlerini sağlarken yüksek düzeyde verimliliği ve etkinliği sağlamalıdır. Yöneticiler mevcut kaynakları en iyi şekilde kullanarak en düşük maliyetle hizmetleri üretmelidir. Sağlanan hizmetler ise ihtiyaçları karşılar nitelikte olmalıdır.
- 2- Kamu hizmeti üretilmesi konusunda uzmanlaşmış yöneticiler, kamu değerini artırmak için profesyonel standartlar belirlemelidirler. Bu standartlar, hizmetlerin kalitesini ve etkinliğini değerlendirmek için bir temel sağlar. Yöneticiler, standartları belirleyerek kamu hizmetlerinin kalitesini ve verimliliğini arttırabilir ve bu doğrultuda kamu değerini geliştirebilirler.
- 3- Kamu değeri analitik tekniklerle, yani program değerlendirme ve maliyet etkinlik analizi gibi yöntemlerle ölçülebilir. Bu teknikler, kamu hizmetlerinin sağladığı değer ve etkiyi nesnel ve sistematik bir şekilde değerlendirmek için kullanılır.
- 4- Kamu değeri, kamu sektörü paydaşlarının ve vatandaşların hizmetlerden ne kadar memnun olduklarına bakılarak ölçülür. Dolayısıyla memnuniyet, hizmetlerin sağladığı değeri ve etkiyi belirlemede önemli bir göstergedir.

Kamu değeri yaklaşımı, toplumsal değerlerin kamu yönetimi teorisi ve araştırmalarındaki rolünü yeniden vurgulamayı amaçladığı için önemlidir. Bu yaklaşım, yolsuzluğu azaltmak ve kamu yönetimine daha fazla uzmanlık kazandırmak amacıyla daha özerk bir yasal bürokratik yapı kurmayı hedefleyen geleneksel kamu yönetimi ile ekonomik verimliliğe odaklanarak kamu bürokrasisini büyük ölçüde azaltmayı amaçlayan YKİ yaklaşımı arasındaki kavramsal farklılıkları uzlaştırmayı amaçlamaktadır (Çelik ve Akca, 2021, s. 396-398).

Kamu değeri, yalnızca belirli değer sistemleriyle sınırlı kalmayan, tüm sosyal bağlamlarda ortaya çıkan bir kavramdır. Dini sistemler, ekonomik sistemler, anayasa, insan hakları ve demokrasi gibi çeşitli değer sistemleri bu kavramın parçaları olabilir, ancak kamu değeri bu sistemlerle sınırlı değildir. Kamu değeri, bireylerle toplum arasındaki ilişkilerin niteliklerini tanımlayan ve nihayetinde bireylerin ya da grupların temel ihtiyaçlarını nasıl karşılayacaklarını etkileyen değerlerdir (Köseoğlu, 2014, s. 150).

4.4.3. Kamu Değeri Yaklaşımı Getirdiği Yenilikler

Kamu değeri yaklaşımı kendinden önce gelen yaklaşımlardan hem Geleneksek Kamu Yönetimi anlayışının hem de Yeni Kamu İşletmeciliği yaklaşımının eleştirisi niteliğindedir. İkisinin de negatif yönleri geliştirilerek farklı bir bakış açısı literatüre katkı olarak eklenmiştir.

Tablo 4.3. Klasik Kamu Yönetimi, Yeni Kamu İşletmeciliği ve Kamu Değeri Kıyaslaması

Paradigma	Klasik Kamu Yönetimi	Yeni Kamu İşletmeciliği	Kamu Değeri
Kavram	Siyasetin ve yönetimin ayrılığı	Post-bürokratik, rekabete odaklanan yönetim	Rekabetin ötesinde bir yönetim anlayışı
Odak Noktası	Verimlilik	Çıktılar	Etkileşim
Yönetim Hedefleri	Hizmet üretirken yasalara ve kurallara uymak	Belirlenen performans seviyelerine ulaşmak	Vatandaşların istekleri doğrultusunda kaliteli hizmet üretmek ve bu sayede güveni tesis etmek
Yöneticilerin Rolü	Önceden belirlenmiş olan kurallara uyulmasını sağlamak	Belirlenen performans hedeflerine ulaşmak	Bağlantılarla ve etkileşimle karar vermede aktif bir rol oynamak

Tablo 4.3. Devamı

Kamu yararı	Seçilmiş olan kişiler tarafından belirlenir.	Bireysel vatandaşların tercihlerinin toplanmasıyla belirlenir	Kolektif tercihlerle birlikte belirlenir
Kamu Hizmeti Etiği	Devlet kamu hizmeti konusunda tekele sahiptir, tüm kamu kurumları ve vatandaşlar bu bilinçle hareket eder	Kamu etiğindense müşteriye kaliteli hizmet sunulması etiğinden yanadır	Kamu hizmeti etiği üzerinde hiçbir tekel yoktur; paylaşılan değerler aracılığıyla etkileşimleri sürdürmek esas odak olarak görülmelidir
Performans Hedefleri	Yöneticilerin demokratik olarak seçilmiş yetkililere karşı sorumlu olduğu hiyerarşik kontrol	Verimlilik temelinde tüketici ihtiyaçlarını anlama ve karşılama becerisine yönelik girdi ve çıktılarının kullanımı	Hizmet çıktısı, kullanıcı (vatandaş) memnuniyeti sonuçlar, güven ve meşruiyet dahil olmak üzere birçok hedefe ulaşmaya çalışma
Şeffaflık	Hiyerarşik denetim, yöneticilerin demokratik olarak seçilmiş yetkililere karşı sorumlu olması	Performans seviyelerinin tanımına dayalı iç hiyerarşik hesap verebilirlik; piyasa mekanizmalarına dayalı dış hesap verebilirlik	Birden fazla hesap verebilirlik sistemi: Vatandaşları devlet faaliyetlerinin denetçileri ve müşterileri finansör olarak kabul etmek gibi
Tercih edilen hizmet sunum sistemi	Devlerin elindeki kaynakları kullanarak hizmet sunması	Özel sektör veya bağımsız kamu kurumları tarafından hizmet sunulması	En yüksek faydaya olacak şekilde seçilen alternatif seçenekler
Performans ölçüm sistemlerinin uygunluğu	Yöneticilerin kendilerinden üst konumda olan seçilmiş yetkililere karşı sorumlu olduğu bir hiyerarşi	Ana hedef, özel sektördeki gibi piyasa mantığına göre rekabet edebilirlik	Ana hedef, stratejik üçgende ki unsurların yeniden düzenlenmesini kolaylaştırmaktır

Demokratik sürece katkısı	Seçilmiş liderler arasındaki rekabet hesap verebilirlik sağlar	Hedefler sunar: Hedefleri belirlemek ve kontrol etmekle sınırlıdır. Performans araçlarını belirlemek idarecilere bırakılmıştır	Diyalog sağlar: Üstlenilen her görevin ayrılmaz bir parçası olarak, sürekli ve dönüşümlü demokratik değişim süreci esastır
----------------------------------	--	--	--

Kaynak: Bayansar ve Uzun, 2022, s. 1845-1846

Tablo 4.3.'te kamu değeri yaklaşımı, yeni kamu işletmeciliği ve klasik kamu yönetiminin karşılaştırılması birçok değişkene göre yapılmıştır.

Kamu değeri yaklaşımı en genel anlamda kamu yönetiminde hizmet sağlanırken, değer üretilirken vatandaşların istek ve ihtiyaçlarının ön planda tutmasını savunmaktadır (Bayansar ve Uzun, 2022, s. 1850-1851).

4.4.4. Kamu Değeri Yaklaşımı ve Vatandaş Kavramı

Kamu değeri yaklaşımına göre kamu hizmetlerinden yararlanacak kişiler vatandaşlardır. Dolayısıyla vatandaşlar hizmetin kullanıcısı olmakla beraber aynı zamanda denetçisidirler. Sunulan hizmetler sadece basit bir iş olarak değil bir değer olarak görülmelidir.

“Kamu değeri yaklaşımın nesnesi; değerdir. Değer ise; bireyin arzu ve algılarına dayanmaktadır. Bu arzuları genel bir bakış açısıyla, kamu yönetimi ve özel sektör arasında hak ve sorumluların düzgün dağılımı, ekonomik fırsatların veya sosyal yükümlülüklerin adil dağılımı ve vatandaşlardan alınan vergilerin etkin, verimli ve tasarruflu kullanılması gibi sosyal koşullara bağlanan siyasi özlemler şeklinde değerlendirilebilir” (Bayansar ve Uzun, 2022, s. 1850-1851).

Anlamsal açıdan kamu değeri, siyasi olarak yönlendirilen, vatandaşlar tarafından tüketilen tercihlerin bir neticesi olarak sadece sonuçlar yoluyla değil, aynı zamanda güven veya adalet üretebilecek süreçler yoluyla yaratılan çok boyutlu bir yapı olarak

tanımlanmaktadır (Çelik ve Akca, 2021, s. 388-390). Kamu yöneticileri kendilerine verilen kaynakları kullanmada ve bu doğrultuda değerler yaratmakta ciddi sorumluluk bilincinde olmalıdır. Aynı zamanda yöneticiler vatandaşa karşı sorumlu olduğunun idrakinde olmalıdır. Buna göre kamu yönetiminde hizmetler vatandaşların isteklerine göre şekillenmelidir. Yöneticiler vatandaşların hizmet tercihlerine cevap vermeli, kaliteli hizmet sunarak vatandaşlarla aralarındaki güveni tesis etmelidir. Yani burada diğerlerinden farklı olarak sadece kaliteli hizmet değil güven vermekte çok önemlidir.

“Kamu değeri yönetimi, kamu politikalarının ortaya çıkması ve yerine getirilmesi sürecinde vatandaşların pasif bir konumda bulunduğu, vatandaşların bu süreçteki konumunun daha etkin olması gerekliliğinden hareket eder. Burada kamu kaynakları kullanılırken vatandaşların beklentilerinin göz önüne alınmasını, kamu hizmetleri sağlanırken vatandaşların değer yargılarının da göz önüne alınması gerekliliği ifade edilir.” (Çevik, 2022, s. 446).

Yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmalardan önemli olarak görülenler detaylı olarak incelenmiştir. Bu paradigmalardan önemli olarak görülmesinin sebebi geniş bir uygulama alanı bulmuş olmalarıdır. Görece diğer paradigmalara göre daha çok benimsenmiş ve üzerinde tartışılmıştır. Bunlardan ilki yeni kamu hizmeti yaklaşımıdır. Bu yaklaşım hem ortaya çıkışı itibariyle hem de getirdiği yenilikler itibariyle detaylı olarak incelenmiştir. Bir diğer paradigma Neo Weberyana devlet anlayışıdır. Bu anlayış Weber’in bakış açısından yola çıkmakla birlikte bu geleneksel anlayışın çok ötesine taşımıştır. Bu anlayışta ortaya çıkışı ve kendinden önceki anlayışlardan farklarıyla genel olarak araştırılmıştır. Sonraki paradigma yeni kamu yönetimiştir. Bu kavramda detaylı olarak hakkında bilgi edinilecek şekilde incelenmiştir. Son olarak ele alınan kavram kamu değeri yaklaşımıdır. Bu yaklaşımda hem ortaya çıkışı itibariyle hem de getirdiği yenilikler itibariyle incelenmiştir.

Bu kavramların hepsi aynı zamanda kendinden önce gelen bakış açılarının eleştirileri niteliğindedir. Bu paradigmlar vatandaşlık kavramı perspektifinde incelenmiştir. Bu doğrultuda yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmalardan vatandaş kavramına olan bakış açıları hakkında detaylı veri toplanmıştır. Bu sayede vatandaş kavramı her biri için ayrı ayrı incelenerek analiz yapılmasına olanak sağlanmıştır. Bu

bölüm genel itibariyle yeni kamu işletmeciliği sonrası paradigmların incelenmesini içermektedir. İnceleme yapılırken şekiller ve tablolar kullanılarak konunun daha net bir şekilde ortaya konulması ve açıklanması sağlanmıştır.

5. SONUÇ

Bu çalışmada Yeni Kamu İşletmeciliği Sonrasındaki paradigmlar “vatandaş” olgusu bağlamında incelenmiştir. Çalışmanın giriş bölümünde vatandaşlığın kazanılması ve kaybedilmesine ilişkin anayasal incelemeler yapılmıştır. Aynı zamanda devlet ve vatandaş arasındaki ilişki ve bu ilişkinin geçirdiği değişim üzerinde durulmuş bu değişimin nedenleri ve sonuçları analiz edilmiştir. Bu çalışma kamu yönetimi teorileri çerçevesinde literatür taraması ve analizlere dayanmaktadır. Aynı zamanda tanımlamalar ve açıklamalarla desteklenmiştir.

İkinci bölümde vatandaş kavramı ve bu kavramın dönüşümü irdelenmiştir. Diğer bölümlerde ise paradigmların vatandaş kavramına bakış açısı üzerinde durulmuştur. Vatandaşlığın tarihsel gelişimi incelemesi Antik Yunan, Antik Roma, Orta Çağ ve Modern Çağ olarak kategorilere ayrılmıştır. Yapılan incelemeler sonucu günümüzde etkili olan modern vatandaşlık kavramının önceki dönemlerin devamı niteliğinde olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte Modern çağ öncesindeki vatandaş kavramı günümüzde algılanan vatandaş kavramının çok daha gerisindedir. Modern vatandaşlık kendi içinde türlere ayrılmaktadır. Çalışmada bu türlerden Akif vatandaşlık, Avrupa Birliği vatandaşlığı ve Dünya vatandaşlığı kavramlarına değinilmiştir. Aynı zamanda vatandaşlık teorileri de incelenmiş, bu görüşlerin ana hatları çizilmiştir. Vatandaşlık teorileri iki ana başlıkta toplanmıştır. Bunlardan biri Liberal- Bireyci vatandaşlık iken diğeri Cumhuriyetçi- Toplulukçu vatandaşlıktır. Liberal vatandaşlıkta, bireylerin kendi kararlarını kendileri alabilecek durumda olduğunu düşünüldüğünden bireylere geniş söz hakkı tanınmalı, haklar sağlanmalı ve bu haklar korunmalıdır. Adından da anlaşılacağı gibi bu kavramın kökeni liberalizme dayanmaktadır. Buna göre vatandaş hakları diğer bileşenlerin üstündedir, yapılan vurgu topluma değil bireyedir. Cumhuriyetçi vatandaşlıkta ise vurgu bireye değil topluma yapılmaktadır. Çünkü bireyler ancak bir toplumun parçası olduğunda vatandaş olarak görülürler. Bu nedenle tek tek bireylerden ziyade topluluk önemlidir. Çıkarlar ve haklar söz konusu olduğunda ise bireysel çıkarlar yerine toplumun çıkarları daha üstün konumdadır.

Üçüncü bölümde Yeni Kamu İşletmeciliği (New Public Management) kavramı detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu kavramın ortaya çıkışı, hakkında genel bilgi, getirdiği yenilikler irdelenmiştir. Aynı zamanda vatandaş kavramı hem YKİ öncesi

dönemde hem de YKİ sonrası dönemde olmak üzere incelenmiştir. Kamu hizmetlerinin vatandaşın ihtiyaçlarına nasıl cevap vereceği, nasıl daha etkin ve verimli hizmetler üretileceği konuları üzerinde çalışılmış ve sonuçlar elde edilmiştir. Çalışma, Yeni Kamu İşletmeciliği anlayışının devletin işleyişine dair önemli dönüşümler sağladığını ortaya koymuştur. Bu dönüşümler yönetimin her alanında etkili olmuştur. YKİ anlayışıyla devletin daha piyasa odaklı olması gerektiği üzerinde durulmuş, bu sayede daha verimli, etkin ve şeffaf hizmet sunulabileceğini düşünülmüştür. Bu noktada vatandaş odaklılık kavramı ortaya çıkmış, geleneksel anlayış vatandaş odaklı olmadığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Ancak zamanla YKİ anlayışı da toplumun değişen ve gelişen ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz kalmıştır. Bu nedenle de eleştirilere maruz kalmış, yeni arayış çalışmaları başlamıştır.

Çalışmanın dördüncü ve son bölümünde Yeni Kamu İşletmeciliği sonrası paradigmlar incelenmiştir. Bu paradigmlar incelenirken önceki bölümlerde yapılan araştırmalardan yaralanılmış, bu sayede kamu yönetimindeki bu dönüşüm daha net ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde her paradigma bir öncekinin hem devamı hem de eleştirisi niteliğinde olduğu için sık sık şekillere ve karşılaştırma tablolarına yer verilmiştir. Bu sayede konunun ve araştırma sorusunun daha net açıklanabilmesi hedeflenmiştir. Çalışmada dört ana paradigmaya değinilmiştir. Bu paradigmların seçilme nedeni daha çok etki alanları olması ve üzerlerinde günümüzde dahi net tanımlamaların yapılamamasıdır.

Bu paradigmalardan ilki Yeni Kamu Hizmeti (New Public Service) anlayışıdır. Bu yaklaşım, etkisini 1990'lardan sonra göstermeye başlamış ve kamu sektöründe hizmet anlayışını, kamu görevlilerinin rollerini ve kamu hizmetlerinin hedeflerini yeniden şekillendirmiştir. Bu anlayış kamu hizmetleri verilirken sadece etkinlik ve verimliliğe değil vatandaş ihtiyaçlarına da odaklanması gerektiğini savunur. Buna göre kamu hizmetlerinde amaç sadece vatandaşa bir ürün sunmak değil vatandaşların ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir hizmet sağlamaktır. Kamu görevlileri de bu bilinçte olmalıdır, sadece ekonomik çıkarlar düşünülmemelidir. Bu anlayış bakıldığında kamu sektöründe daha şeffaf, hesap verebilir ve vatandaş odaklı bir yönetim biçimi oluşturma yolunda önemli bir adım olarak görülmüştür.

Bir diğer paradigma Neo Weberyen Devlet anlayışıdır. Bu yaklaşım adından da anlaşılacağı üzere Max Weber'in klasik bürokrasi anlayışına dayanır. Ancak bu yaklaşım

geleneksel anlayışın modern devletin gereksinimlerine uyum sağlayacak şekilde revize edilmesini savunur. Geleneksel anlayışı modern devletin gereksinimlerine uyum sağlayamaması nedeniyle eleştirir. Neo Weberyana anlayış, merkeziyetçiliği koruyarak, şeffaflık, vatandaş katılımı ve hesap verebilirlik gibi değerlerin sağlanabileceğini savunur. Araştırmanın bulguları, Neo Weberyana anlayışının, devletin vatandaşlara sunduğu hizmetlerde önemli bir dönüşüm sağladığını ve devletin daha hesap verebilir, şeffaf ve katılımcı bir yapıya bürünmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bunlarla beraber devletin merkezi gücünü koruması da mümkündür.

Bir diğer paradigma olan Yeni Kamu Yönetişimi (New Public Governance) kamu yönetiminde iletişim ve etkileşime dikkat çekmektedir. Buna göre devlet, yönetimde tek başına karar almak yerine vatandaş, özel sektör, sivil toplum kuruluşları gibi diğer aktörleri de sürece dahil etmelidir. Vatandaşların bir aktör olarak sürece katılması hizmetlerin kalitesini, verimi artıracak ve daha şeffaf bir hizmet sunumuna olanak sağlayacaktır. Bu sayede vatandaşın devlete olan güveni artacak, daha güvenli bir toplumsal alan tesis edilecektir. Vatandaş kendi için olan hizmetlerde söz sahibi olduğu için ihtiyaçları çok daha iyi bir şekilde sağlanacaktır. Bu doğrultuda Yeni Kamu Yönetişiminin katılımcı demokrasi anlayışını ön plana çıkardığı sonucuna ulaşılmıştır.

Paradigmalardan son olarak Kamu Değeri Yaklaşımı (Public Value Approach) ele alınmıştır. Bu yaklaşıma göre kamu hizmeti verilirken sadece etkinlik verimlilik değil toplumun ihtiyaçları, beklentileri de göz önüne alınmalıdır. Kamu sektörü, özel sektör gibi yalnızca kar odaklı bir amaç edinmemeli, asıl amacı bir toplumsal değer yaratmak olmalıdır. Kamu yöneticileri de bu bilinçte olmalı, hizmet sunumunda daha dikkatli olmalıdır. Vatandaş katılımı ve hizmetlerle ilgili geri dönüşleri çok önemlidir. Kamu değeri yaratmak için vatandaşın görüşleri alınmalı talep ve beklentileri en iyi şekilde yanıtlanmalıdır. Bu yaklaşıma göre hizmetleri bir değer olarak görmek daha adil bir hizmet sağlamayı mümkün kılar. Bu doğrultuda Kamu Değeri Yaklaşımı, halkla daha yakın bir ilişki kurulmasını ve kamu hizmetlerinin toplumsal ihtiyaçlara daha duyarlı bir şekilde tasarlanmasını sağlar.

"Vatandaş Olgusu Bağlamında Yeni Kamu İşletmeciliği Sonrası Paradigmalar" başlıklı tezde, kamu sektöründeki değişimin daha vatandaş odaklı bir anlayışa evrildiği ve bu dönüşümün Yeni Kamu İşletmeciliği sonrası ortaya çıkan farklı paradigmalarla şekillendiği tartışılmıştır. Yeni Kamu İşletmeciliğinin verimlilik ve rekabetçilik gibi

(tıpkı özel sektör gibi) ekonomik hedeflere odaklanması vatandaş odaklı bir yaklaşım olmaması gerekçesiyle eleştirilmeye başlanmıştır. Bu eleştirilere göre kamu sektörü özel sektör mantığıyla hizmet etmemelidir. Vatandaşlar müşteri olarak görülmemeli, beklentileri karşılanması gereken aktörler olarak görülmelidir. Bu da yönetimde vatandaş katılımının önemini vurgulamaktadır. Yeni Kamu İşletmeciliği sonrası paradigmlar bu noktada birleşse de hepsinin vurgu yaptığı nokta farklıdır. Bu nedenle çalışmada yer yer karşılaştırma tablolarına yer verilmiştir.

Günümüzde kamu yönetimi, vatandaşların aktif katılımını, toplumsal değerleri ve kamu hizmetlerinin eşitlikçi bir şekilde dağıtılmasını ön planda tutan bir yaklaşım benimsemektedir. Bu bağlamda, yeni paradigmlarda, kamu sektörünün yalnızca yönetimsel ve ekonomik işlevlerden ibaret olmaktan çıkıp, demokratik katılımı, şeffaflığı ve adalet gibi toplumsal değerlere dayalı bir hizmet anlayışını benimsediği sonucuna varılmaktadır. Sonuç olarak, kamu yönetiminde vatandaşın merkezi bir rol üstlendiği ve kamu hizmetlerinin daha kapsayıcı, adil ve katılımcı bir şekilde tasarlandığı bir döneme geçildiği söylenebilir. Vatandaş geleneksek anlayıştaki gibi belirlenen kurallara uyan birey olmaktan çıkıp bizzat karar alma süreçlerine etki etme gücüne sahip olan bireye evrilmiştir. Yapılan araştırmalar soncunda tez konusunun başlığındaki vatandaş olgusu giderek önemini artıran bir kavram olarak görülmüştür.

6. KAYNAKLAR

- Acar, D. (2020). Turizmin Tarihî Kökenleri – III: Antik Çağ'da Yunan ve Roma Uygarlıkları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 32(1), 119-125. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1809359>
- Akçakaya, M. (2016). *Weber'in Bürokrasi Kuramının Bugünü ve Geleceği*. *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(8), 275-295. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/307611>
- Akyol, E. (2021). Vatandaşlığın Kazanılması, Küreselleşme ve Uluslararası Göç Üzerinden Bir Değerlendirme. *Bingöl Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 495-526. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.33399/biibfad.932644>
- Alkan, B. Ş. (2018). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımından Hareketle Kamu İdarelerinde Mali Analiz Uygulaması. *Uluslararası İktisadi Ve İdari İncelemeler Dergisi* 799-812. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.18092/ulikidince.438884>
- Aristoteles. (2010). *Politika* (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ayhan, E., & Önder, M. (2017). Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı: Yönetişime Açılan Bir Kapı. *Gazi İktisat Ve İşletme Dergisi*, 3(2), 19-48. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/314045>
- Bayansar, R., Uzun, H. (2022). Kamu Yöneticilerine Etkileri Açısından Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımından Kamu Değeri Yönetimi Yaklaşımına Geçiş. Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi, 57(3), 1836 - 1858. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.22.08.1937>
- Bilici, G., & Pekküçüksen, Ş. (2022). Yeni Kamu (Yönetimi, İşletmeciliği, Hizmeti). *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(43), 655-669. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2522663>
- Bozatay, Ş. A. (2010). 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması . *Yönetim Bilimleri Dergisi* , 8 (2) , 165-182. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/pub/comuybd/issue/4107/54093>
- Can, A. (2020). Liberalizme Kültürel Farkındalık Açısından Eleştirel Bir Bakış. *Journal of Awareness*, 5(2), 135-146. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.26809/joa.5.011>
- Caymaz, B. (2007). Türkiye'de Vatandaşlık: Resmi İdeoloji ve Yansımaları, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, A., ve Akca, H. (2021). Değer Odaklı Bir Yönetim Yaklaşımı: Kamu Değeri. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(28), 376-404. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1781608>
- Çevik, S. N. (2022). Paradigma Değişimi Olarak Yeni Kamu Yönetimi ve Çıkamazları Karşısında Arayışlar. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(4), 441-450. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.52791/aksarayiibd.1027878>

- Çolak, Ç., & Uzun, A. (2021). Yeni Kamu Yönetişimi Teorisi ve Uygulamaları Arasındaki Uyumun Değerlendirilmesi: ABD Örneği. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 39(4), 581-598. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.17065/huniibf.839183>
- Denek, S. (2019). Yeni Kamu Hizmeti Düşüncesi: Değişen Kamu Hizmeti Anlayışı. *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 418-439. <https://doi.org/10.33905/bseusbed.553982>
- Denhardt, R. B. & Denhardt, J. V. (2003), *The New Public Service: Serving Rather Than Steering*, M. E. Sharp, New York, USA.
- Doğan, V. (2018). *Türk Vatandaşlık Hukuku*, Ankara, Savaş Yayınevi.
- Durgun, Ş. (2011). Cumhuriyetçi ve Liberal Anlayış Çerçevesinde Türkiye’de Vatandaşlık Sorunsalı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 65-92. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/254097>
- Ekinci, N. (2017). Antik Yunan ve Roma’da “Kamuoyu” Kavramı. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* (61), 178-192.
- Erten, Ş. (2021). Kamu değeri: tanımı ve ölçülmesi üzerine bir inceleme. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 104-125. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.705258>
- Genç, Neval F. (2010), Yeni Kamu Hizmeti Yaklaşımı, *Türk İdare Dergisi*, Sayı: 466, Mart 2010, (145-159).
- Göçoğlu, V.ve Gündüz, O. (2020). Kamu Yönetimi Reformlarını Yeni Kamu İşletmeciliği Bağlamında Okumak. *Ekonomi İşletme Siyaset Ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 6(1), 1-16. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1166692>
- Göze, A. (2017). *Siyasal düşünceler ve yönetimler* (17. ed.). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Güveyi, Ü. (2019). Ulus Devlet ile Vatandaşlık İlişkisi Paradoksu ve Anayasal Düzlemdeki Negatif Etkileri. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi* (2), 137-168. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.33432/ybuhukuk.599131>
- Hood, C. (1991) A Public Management For All Seasons? *Public Administration*, 69(1), 3-19. Çevrimiçi: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.1991.tb00779.x>
- Kadioğlu, A. (2008). “Türkiye’de Vatandaşlığın Anatomisi”, Ayşe Kadioğlu (Der.), *Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara*, İstanbul: Metis Yayınları, 167-184.
- Kan, Ç. (2009). Değişen Değerler ve Küresel Vatandaşlık Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(3), 895-904. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/817927>
- Karcı, Ş. M. (2008). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Temel Değerleri Üzerine Bir İnceleme. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 08(16), 40-64. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/372646>

- Kartal, F. (2010). Dışlayıcı Bir Kurum Olarak Yurttaşlığın Evrimi: Polis'ten Küresel Düzene, Filiz Kartal (Ed.), Yurttaşlık Tartışmaları, (11-55), Ankara: Todaie Yayınları.
- Kaya, F. (2016). Kamu Yönetimi Kuramları ve Vatandaş İlişkisi Üzerine Bir Analiz An Analysis On The Public Administration Approaches And Citizen Relations. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(17), 280-292. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/717719>
- Korkut, L. (2014). Siyasi Kimlik Olarak Vatandaşlık: Türkiye’de ve Dünya Devletlerinde Anayasal Vatandaşlık Tanımları. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 5-42. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1102136>
- Kurun, İ. (2017). Yeni Kamu İşletmeciliği Yaklaşımının Kamu Hizmetlerinin Sunulmasına Etkisi: Belediyeler Örneği. *Bartın Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(16), 85-106. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/376260>
- Köseoğlu, Ö. (2014). Kamu Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım Olarak Kamu Değeri: Kavramsal ve Kuramsal Açından Bir Tartışma. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12(24), 145-170. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/698924>
- Mintzberg, H. (1996). Managing Government, Governing Management. *Harvard Business Review* 74(3):75–83.
- Moore, M. H. (1995). Creating Public Value: Strategic Management In Government. Harvard University Press.
- Palaz Erdemir, H. (2016). Roma Vatandaş Hukukunun Konusu Olarak Kadın. *Tarih Dergisi*(63), 1-26. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/353858>
- Pollitt C. ve Bouckaert, G. (2011), Public Management Reform: A Comparative Analysis - NPM, Governance and the Neo-Weberian State, 3. Edition, Oxford University Press mc, New York.
- Robinson, M. (2015), From Old Public Administration to the New Public Service: Implications for Public Sector Reform in Developing Countries, United Nations Development Programme: Global Centre for Public Service Excellence, Singapore
- Sarıpek, D. B. (2006). Sosyal Vatandaşlık ve Günümüzde Yaşadığı Dönüşüm: Aktif Vatandaşlık Sosyal Politika Açısından Bir Değerlendirme. *Çalışma ve Toplum*, 2(9), 67-95. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2576253>
- Sevinç, H. (2021). Antik Yunan’da Siyasal Yapı ve Aristo ile Platon Özelinde Siyasal Düşünüş. *Ekonomi İşletme Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 7(2), 209-223. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1632267>
- Osborne, S. P. (2006), “Editorial: The New Public Governance”, *Public Management Review*, 8(3), 377-387.
- Oldfield, A. (2008). “Vatandaşlık: Doğal Olmayan Bir Pratik mi?”, Ayşe Kadioğlu(Der.), Vatandaşlığın Dönüşümü: Üyelikten Haklara, İstanbul: Metis Yayınları, 93-106.

- Özer, M. A. (2018). Yeni Kamu Yönetimi “Nereye?” Türkiye İçin Öngörüler. *Türk İdare Dergisi*, 1(486),259-296.
- Özkazanç, A. (2009). Toplumsal vatandaşlık ve neo-Liberalizm sorunu. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(1), 247-274.
- Özdoğan, M. (2018), Neo-Weberyen Devlet ve Bürokrasi. Gazi Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(14), 597 - 608.
- Tuncer, A. ve Usta, S. (2013), İki Kriz Arasında Yönetim: Yeni Kamu İşletmeciliği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 30; 181-195.
- Tozlu, A. (2017), “Gerçek” Yeni Kamu Yönetimi Hareketi Nedir? *Türk İdare Dergisi*, Sayı 484; 331 - 349.
- Töre, Y. D. D. N. (2017). Değişen Dünyada Vatandaşlık. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* (10), 553-595. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/394401>
- Ünsal, A. (1998). Yurttaşlık Anlayışının Gelişimi, Artun Ünsal (Ed.), 75 Yılda Tebaa’dan Yurttaş’a Doğru (s.4-11), İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Üstel, F. (1999). *Yurttaşlık ve Demokrasi*, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları.
- Ütük, U. (2015). Denhardt ve Denhardt’ın Yeni Kamu Hizmeti Kuramına Bakış. *Sayıştay Dergisi*(99), 47-70. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1713951>
- Yekeler, B. (2016). Avrupa Birliği Vatandaşlığı. *Euro Politika* (2), 48-57. Çevrimiçi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/700825>
- 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu, T.C. Resmi Gazete, 27256, 12 Mayıs 2009. Çevrimiçi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf>
- Türk Dil Kurumu.
1982 Anayasası.

7. EKLER

EK-1: Tez Çalışması Orijinallik Raporu

VATANDAŞ OLGUSU BAĞLAMINDA YENİ KAMU İŞLETMECİLİĞİ SONRASI PARADİGMALAR

ORIGINALITY REPORT

25%	24%	12%	11%
SIMILARITY INDEX	INTERNET SOURCES	PUBLICATIONS	STUDENT PAPERS

PRIMARY SOURCES

1	dergipark.org.tr	6%
	Internet Source	
2	Submitted to Ardahan Üniversitesi	4%
	Student Paper	
3	www.makalesistemi.com	2%
	Internet Source	
4	acikbilim.yok.gov.tr	2%
	Internet Source	
5	docplayer.biz.tr	1%
	Internet Source	
6	dx.doi.org	1%
	Internet Source	
7	www.tid.gov.tr	1%
	Internet Source	
8	dergipark.gov.tr	1%
	Internet Source	
9	nek.istanbul.edu.tr:4444	1%
	Internet Source	

10	www.tasep.org Internet Source	1 %
11	acikerisim.erbakan.edu.tr Internet Source	1 %
12	www.researchgate.net Internet Source	<1 %
13	Submitted to Hacettepe University Student Paper	<1 %
14	tasep.org Internet Source	<1 %
15	acikerisim.bartin.edu.tr Internet Source	<1 %
16	Kavuşan, Sevde. "Küresel Vatandaşlık Yaklaşımı Bağlamında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Ders Kitapları", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
17	dergipark.ulakbim.gov.tr Internet Source	<1 %
18	Submitted to İzmir Katip Âelebi Âniversitesi Student Paper	<1 %
19	sbe.nny.edu.tr Internet Source	<1 %
20	Submitted to Çankırı Karatekin University Student Paper	<1 %

21	Submitted to The Scientific & Technological Research Council of Turkey (TUBITAK) Student Paper	<1 %
22	dosya.kmu.edu.tr Internet Source	<1 %
23	kipdf.com Internet Source	<1 %
24	Gundogan, Ertugrul. "Katilimci Demokrasi baglaminda yonetisim Ve bagcilar Belediyesi ornegi", Marmara Universitesi (Turkey), 2021 Publication	<1 %
25	Şirin Aşkar. "Türkiye'deki suriyeli gençlerin kimliklenme süreçleri ve aidiyet algıları üzerine nitel bir çalışma", Marmara Universitesi (Turkey), 2024 Publication	<1 %
26	Submitted to Adnan Menderes Üniversitesi Student Paper	<1 %
27	Submitted to Bahcesehir University Student Paper	<1 %
28	www.books.akademisyen.net Internet Source	<1 %
29	www.turistik-a.com Internet Source	<1 %
30	toad.halileksi.net Internet Source	<1 %

		<1 %
31	core.ac.uk Internet Source	<1 %
32	cyy.hacibayram.edu.tr Internet Source	<1 %
33	Submitted to Karadeniz Teknik University Student Paper	<1 %
34	Taşdemir, Beyza Betül. "Political Economy of Citizenship", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2022 Publication	<1 %
35	Submitted to Türkiye ve Orta Dogu Amme İdaresi Enstit Student Paper	<1 %
36	Submitted to Kocaeli Üniversitesi Student Paper	<1 %
37	earsiv.hitit.edu.tr Internet Source	<1 %
38	Aydın, İsmail Safa. "Yerel kamu hizmetlerinde vatandaş memnuniyeti üzerine bir çalışma: Ankara ve Paris örneği", Bartın University (Turkey), 2024 Publication	<1 %

39	Submitted to Canakkale Onsekiz Mart University Student Paper	<1 %
40	sabe.nny.edu.tr Internet Source	<1 %
41	tr.wikipedia.org Internet Source	<1 %
42	www.scribd.com Internet Source	<1 %
43	SİPAHİ, Esra Banu. "Küresel çevre sorunlarına kolektif çözüm arayışları ve yönetim", Selçuk Üniversitesi, 2010. Publication	<1 %
44	acikerisim.aku.edu.tr Internet Source	<1 %
45	acikerisim.kastamonu.edu.tr Internet Source	<1 %
46	hdl.handle.net Internet Source	<1 %
47	www.coursehero.com Internet Source	<1 %
48	Özmen, Alper. "Yeni Kamu Yönetimi Anlayışının Türkiye’de Yönetim Kültürüne Etkisini ÖLçmeye Yönelik bir Alan	<1 %

Araştırması", Sakarya Üniversitesi (Turkey),
2022

Publication

49	bookchapter.org Internet Source	<1 %
50	journal-discourse.com Internet Source	<1 %
51	openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
52	www.ankarabarosu.org.tr Internet Source	<1 %
53	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 Internet Source	<1 %
54	iksadyayinevi.com Internet Source	<1 %
55	www.ijopecc.co.uk Internet Source	<1 %
56	Gungor, sadiye Arslan. "Kamu Yönetiminde Paradigma Temelli Bir Siniflandirma ve Turk Kamu Yönetimi uZerine Degerlendirme", Necmettin Erbakan University (Turkey), 2021 Publication	<1 %
57	KÖSEOĞLU, Özer and TUNCER, Aziz. "Kamu Yönetiminde Yeni Bir Yaklaşım Olarak Kamu Değeri: Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Bir Tartışma", Çanakkale Onsekiz Mart	<1 %

Üniversitesi, 2014.

Publication

58 Kırılmaz, Harun. "Sağlık Hizmetlerinde Performans Yönetimi: Sağlık Bakanlığı'na Bağlı Hastaneler Örneği", Sakarya Üniversitesi (Turkey), 2022

Publication

59 BOZATAY ANBARLI, Şeniz. "5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk vatandaşlığının kazanılması", Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 2010.

Publication

60 Bryan T. Gervais. "Chapter 2531 Political Communication", Springer Science and Business Media LLC, 2018

Publication

61 Eren Saylan, Semra. "Avrupa Birliği Vatandaşlığı Kavramı ve Gelişim Süreci", Ankara Üniversitesi (Turkey), 2024

Publication

62 Kaya, Bayer. "Modern Vatandaşlığın İnşa Süreci", Marmara Üniversitesi (Turkey), 2022

Publication

63 Kirac, Sertac. "Kamu Hizmetlerinde Donusum ve E-Belediye Uygulamaları: Elazığ ilçe Web Siteleri üzerinde Bir İnceleme", Necmettin Erbakan University (Turkey), 2022

Publication

64

Sırakaya, İlknur Rabia. "Yeni Kamu İşletmeciliği Açısından Aile Hekimliği Uygulamasının Değerlendirilmesi : Sakarya İlinde bir Araştırma", Sakarya Üniversitesi (Turkey), 2022

Publication

<1 %

65

TANRIBİLİR, Feriha, Bilge. "Türk vatandaşlığı kanunu tasarısının vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin hükümleri", Türkiye Barolar Birliği, 2008.

Publication

<1 %

66

Topuzkanamış, Şafak Evran. "Türk Hukukunda Anayasal Gelişmeler ışığında Vatandaşlık", Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey), 2024

Publication

<1 %

Exclude quotes

Off

Exclude matches

< 5 words

Exclude bibliography

On

